

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย (1) ยกระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้าของเกษตรกรที่มีรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน ที่เข้าร่วมงานวิจัยในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 (2) การทดสอบเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ และ (3) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงให้เป็นผู้นำเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การยกระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้าของเกษตรกรที่มีรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน ที่เข้าร่วมการทดสอบในปีงบประมาณ พ.ศ.2565

ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 การศึกษาและทดสอบกระบวนการพัฒนาผู้นำเกษตรกรที่เหมาะสมกับชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ดำเนินงานวิจัยร่วมกับเกษตรกรนำร่อง 23 ราย 5 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง คนไทยพื้นเมือง ม้ง อาข่า และเมี่ยน ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 9 แห่ง ได้แก่ ป่าแป๋ ปางมะโฮ่ ปางหินฝน ปางแดงใน คลองลาน วาวี ขุนสถาน บ่อเกลือ และแม่จริม โดยแบ่งกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรตามรูปแบบการเรียนรู้ 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง กลุ่มเรียนรู้เร็ว และกลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย พบว่า การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของเกษตรกรในแต่ละกลุ่ม ด้านการมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีประสิทธิภาพในระดับดี ด้านความรู้ทางการตลาด ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและแหล่งเงินทุน มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้าของกลุ่มเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้านที่มีอายุมากกว่า 45 ปี อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง เนื่องจากเกษตรกรมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้าติดต่อสื่อสารหรือค้นหาข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เท่านั้น ได้แก่ เฟสบุ๊ก ยูทูบ และไลน์ แต่ยังไม่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้า ประกอบกับสื่อการสอนที่นำมาใช้ยังมีเนื้อหาที่เป็นคำศัพท์ทางวิชาการและเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้เรื่องตลาดออนไลน์มีความซับซ้อนในการใช้งานเมื่อเทียบกับทักษะที่เกษตรกรมีอยู่ ดังนั้นในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 จึงได้พัฒนาการเรียนรู้ของเกษตรกรกลุ่มนี้ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ในการยกระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้าของเกษตรกร มีขั้นตอนดังนี้

4.1.1 คัดเลือกเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในการยกระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้า คือนางนิตยา อำภา เกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เดิมเกษตรกรดำรงชีพด้วยการเก็บชาเมี่ยง (ชาอัสสัม) และรับจ้าง ต่อมาเมื่ออายุมากขึ้นจึงได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพืชท้องถิ่นด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากชาอัสสัม ซึ่งได้รับการสนับสนุนความรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และการสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรของ สวพส. จนกระทั่งในปี พ.ศ.2562 ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลป่าแป๋ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนความรู้ งบประมาณ และปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอก จนทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีรายได้จากการแปรรูปชาอัสสัม อย่างไรก็ตามช่วง 2 ปีที่ผ่านมา วิกฤติโควิด 19 ได้ส่งผลกระทบต่อยอดขายที่ผลิตตามคำสั่งซื้อและการออกบูธแสดงสินค้าตามงานต่างๆ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ทำให้นางนิตยา อำภา ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธาน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลป่าแป๋ เกิดความสนใจที่จะขยายช่องทางตลาดออนไลน์ ให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น โดยเข้าร่วมทดสอบกระบวนการพัฒนาผู้นำเกษตรกรที่เหมาะสมกับชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จากการประเมินทักษะการเรียนรู้ของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองจากการศึกษาข้อมูลรอบด้านทั้งด้านการผลิตและการตลาด โดยมี กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพคือ การพัฒนาวิธีการเข้าถึงความรู้แบบออนไลน์และออฟไลน์ รวมทั้งการ หนุนเสริมความรู้ด้านการตลาดยุคใหม่และการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้า แต่จากการ ประเมินหลังการพัฒนาศักยภาพพบว่า ความรู้ในเรื่องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้าของเกษตรกร อยู่ในระดับควรปรับปรุง เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ยังไม่เหมาะสมกับช่วงวัยและทักษะดิจิทัลของเกษตรกร เท่าที่ควร

ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 จึงได้มีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสมกับการ เรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรอายุมากกว่า 45 ปี ที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีไม่คล่องมากนัก ซึ่งได้มีการสนทนา กลุ่มร่วมกับเกษตรกรเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และนักพัฒนาในพื้นที่ เพื่อระดมความคิดเห็น ในการยกระดับทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้า โดยมีแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนจะเรียนรู้ ร่วมกันและมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมเล็กๆ สมาชิกของทีมมีความสามารถที่แตกต่างกันเพื่อเสริมสร้าง สมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีบทบาทหน้าที่ สอนอย่างด้วยกันคือ การเป็นผู้เรียนรู้ตามความรับผิดชอบและการเป็นผู้สอนให้เพื่อนในกลุ่มเรียนรู้ ไปพร้อมกันจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินทักษะการเรียนรู้และทักษะดิจิทัล ที่พบว่า สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีรูปแบบการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน การเรียนรู้เร็ว การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงเครือข่าย และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับที่แตกต่างกันตั้งแต่ ปานกลางถึงดี (ตารางที่ 1)

ภาพที่ 1 การสนทนากลุ่มร่วมกับเกษตรกรและนักพัฒนาที่ประจำการในพื้นที่ เพื่อสำรวจความต้องการและประเมินทักษะการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกร

4.1.2 พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรเรื่องการตลาดออนไลน์ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลป่าแป๋ จำนวน 5 ราย ได้แก่ (1) นางนิตยา อ่ำภา อายุ 51 ปี (2) นางจันทนา ชมชื่น อายุ 49 ปี (3) นางวิไลวรรณ ไชยว่อง อายุ 45 ปี (4) นางสาวนวลฉะรา คำคล่อง อายุ 42 ปี และ (5) นายสุวรรณ ชมชื่น อายุ 51 ปี การสำรวจ รูปแบบการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ พบว่า เกษตรกรทั้ง

5 ราย มีรูปแบบการเรียนรู้และทักษะดิจิทัล ประกอบด้วย การใช้ (Use) เข้าใจ (Understand) การสร้าง (create) เข้าถึง (Access) เทคโนโลยีดิจิทัลแตกต่างกันสรุปได้ดังตารางที่ 1 ได้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรโดยการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรในเรื่องการตลาดยุคใหม่และการตลาดออนไลน์ และกำหนดให้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้า หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสร้างสรรค์ผลงาน ได้แก่ นางสาวนวนฉะรา คำคล่อง (คนที่ 4) และนายสุวรรณ ชมชื่น (คนที่ 5) เป็นพี่เลี้ยงและผู้ช่วยฝึกสอนให้กับนางนิตยา อำภา (คนที่ 1) และนางจันทนา ชมชื่น (คนที่ 2) และนางวิไลวรรณ ไชยว่อง (คนที่ 3) ซึ่งมีทักษะดิจิทัล 4 ด้านในระดับที่ต่ำกว่า โดยดำเนินงานวิจัยร่วมกับกลุ่มงานตลาดและสถาบันเกษตรกร สำนักพัฒนา สวพส. ในการบรรยายให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์ มีเนื้อหาประกอบด้วย การตลาดออนไลน์คืออะไร ทำไมต้องทำการตลาดออนไลน์ การตลาดออนไลน์ในยุคปัจจุบันสำคัญอย่างไร ช่องทางการตลาดออนไลน์มีอะไรบ้าง และการยิงแอดโฆษณาอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเชิงวิชาการมากขึ้น จากนั้นได้ให้กลุ่มเกษตรกรฝึกปฏิบัติจริงในการพัฒนาและออกแบบเพจเฟซบุ๊กของกลุ่ม ภายใต้ชื่อ “Papae All Tea” ซึ่งเป็นแบรนด์สินค้าของกลุ่ม เพื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่มและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากชาอัสสัม อาทิ สบู่ชาเมี่ยง ชาชงพร้อมดื่ม ผ้ามัดย้อมจากน้ำเมี่ยง เป็นต้น รวมทั้งการสนับสนุนจากสำนักพัฒนาชุมชน อำเภอแม่แตง ในการส่งตัวแทนเกษตรกรจำนวน 2 ราย ได้แก่ นางนิตยา อำภา และนางจันทนา ชมชื่น เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ OTOP ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท่องเที่ยวชุมชน เรื่องการตลาดออนไลน์ โดยน้อมนำศาสตร์ของพระราชฯ สู่การพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน ในวันที่ 4 สิงหาคม 2566 ณ โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่

ตารางที่ 1 สรุปรูปแบบการเรียนรู้และระดับทักษะดิจิทัลของกลุ่มเกษตรกร

รูปแบบการเรียนรู้/ทักษะดิจิทัล	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
รูปแบบการเรียนรู้	รอบด้าน	รอบด้าน	รอบด้าน	รวดเร็ว	เชื่อมโยง
การใช้	2	2	2	3	3
เข้าใจ	1	2	2	2	3
การสร้าง	0	0	1	2	2
เข้าถึง	1	1	1	3	2
ค่าเฉลี่ย (คะแนน)	1.00	1.25	1.50	2.50	2.50

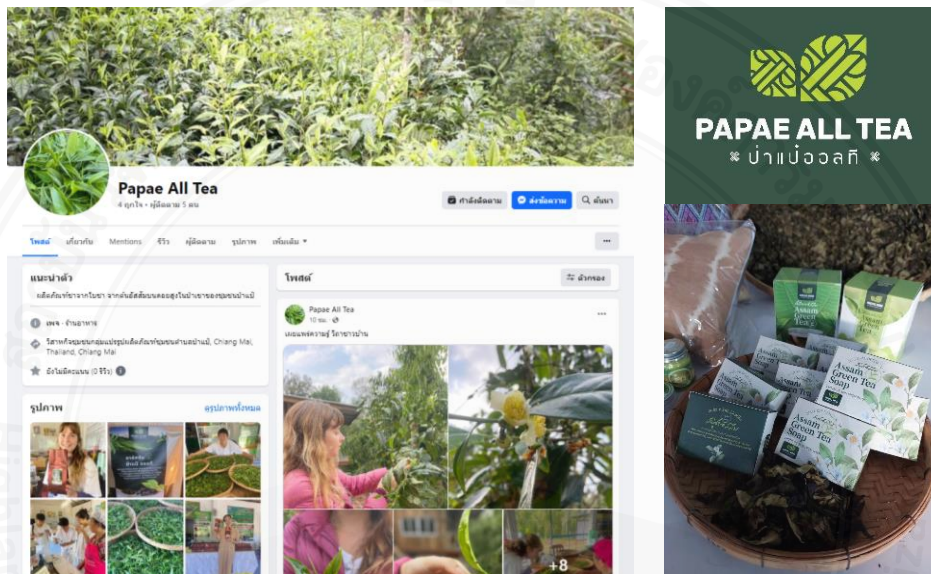
หมายเหตุ ระดับความรู้ 0 = ยังไม่มีความรู้ 1 = มีความรู้พื้นฐาน 2 = มีความรู้ปานกลาง 3 = มีความรู้ระดับมาก

ภาพที่ 2 การอบรมให้ความรู้เรื่องตลาดออนไลน์แก่กลุ่มเกษตรกรเป้าหมายและนักพัฒนาในพื้นที่

ภาพที่ 3 การเข้าร่วมโครงการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ OTOP ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท่องเที่ยวชุมชน ในเรื่องการตลาดออนไลน์ โดยน้อมนำศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน

ภาพที่ 4 เพจเฟซบุ๊กและตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากชาอัสสัมภายใต้แบรนด์ “Papae All Tea”

4.1.3 ประเมินการเปลี่ยนแปลงทักษะการเรียนรู้ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า เกษตรกรที่มีอายุมากกว่า 45 ปี ส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นประธานกลุ่ม หรือผู้นำชุมชน ทำให้มีความสุขุมรอบคอบและต้องใช้ข้อมูลหลายด้านเพื่อประกอบการตัดสินใจ การเรียนรู้ของคนกลุ่มนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้รับโอกาสจากหน่วยงานต่างๆ ในการฝึกอบรมให้ความรู้ ศึกษาดูงาน และสนับสนุนปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรที่มีประสบการณ์ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้ากับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ยังต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพ การถ่ายทอดและจัดการความรู้ในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน การได้ฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งการเรียนรู้แบบกลุ่มเล็กทำให้เกษตรกรมีเวลาซักถามในประเด็นที่ยังมีข้อสงสัย ซึ่งทำให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่และฝึกการทำงานเป็นทีม โดยเห็นได้จากผลการเปลี่ยนแปลงทักษะดิจิทัลของเกษตรกรหลังสิ้นสุดโครงการมีระดับเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 2) ในกลุ่มคนที่ยังไม่มีความรู้หรือมีความรู้ในระดับพื้นฐานยกระดับขึ้นไปสู่มีความรู้ระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มคนที่มีความรู้ปานกลางและมาก สามารถพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการค้าและการสร้างการรับรู้ในช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น เช่น อินสตาแกรม (IG) ตี๊กต็อก (TikTok) และเทคนิคการไลฟ์สด เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ได้ฝึกทักษะการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาระบบพี่เลี้ยงในชุมชนอีกด้วย

ตารางที่ 2 ผลการเปลี่ยนแปลงทักษะดิจิทัลของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย

ทักษะดิจิทัล	คนที่ 1		คนที่ 2		คนที่ 3		คนที่ 4		คนที่ 5	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
การใช้	2	2	2	3	2	2	3	3	3	3
เข้าใจ	1	2	2	2	2	3	2	2	3	3
การสร้าง	0	2	0	2	1	2	2	3	2	2
เข้าถึง	1	2	1	2	1	2	3	3	2	3
ค่าเฉลี่ย (คะแนน)	1.00	2.00	1.25	2.25	1.50	2.25	2.50	2.75	2.50	2.75

หมายเหตุ ระดับความรู้ 0 = ยังไม่มีความรู้ 1 = มีความรู้พื้นฐาน 2 = มีความรู้ปานกลาง 3 = มีความรู้ระดับมาก

การศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับ ชนมน์ ตั้งพิทักษ์ไกร เมธินี วงศ์วานิช รัมภากาภรณ์ และสุชาวดี เกษมณี (ที่ได้พัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (การงานอาชีพ1) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง กรุงเทพมหานคร พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลให้นักเรียนมีความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม รู้จักบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองทำให้งานประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ และ ภาสกร นันทพานิช (2555) ได้ศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเข้าสู่การปฏิบัติตามแนวทางเกษตรอินทรีย์สำหรับเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกษตรอินทรีย์หลังจากสิ้นสุดการวิจัยสูงกว่าก่อนการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยร้อยละ 98.73 นำความรู้ที่ได้จากการส่งเสริมความรู้ในกระบวนการวิจัยไปใช้ปฏิบัติในการผลิตทางการเกษตรของตนเองและครอบครัว และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยร้อยละ 62.03 นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปเผยแพร่ให้กับเพื่อนบ้านในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ หรือ Cooperative Learning เป็นการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่สามารถนำไปใช้เพื่อยกระดับการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงที่มีรูปแบบการเรียนรู้และระดับทักษะที่แตกต่างกันให้มีการทำงานเป็นทีมเพื่อการพัฒนาตนเองและชุมชนแห่งการเรียนรู้บนพื้นที่สูงได้

4.2 การทดสอบเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้

ปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2565 ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเกษตรกร 139 ราย 10 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง คนไทยพื้นเมือง อาข่า เมี่ยน ลีซู มูเซอ ไทลื้อ ลัวะ และดาราอั้ง ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 31 แห่ง ครอบคลุม 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ตาก และกำแพงเพชร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนระบบเกษตรจากเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรผสมผสานและเกษตรประณีตตามแนวทางโครงการหลวง คือ ลักษณะของเกษตรกรที่มีความสนใจใฝ่รู้ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และแรงจูงใจที่เกิดจากปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดจากการเกษตรเดิม ภาระหนี้สินของครัวเรือน สินค้าเกษตรที่ปลูกมีราคาตกต่ำหรือไม่มีตลาดรองรับ ความจำเป็นต้องย้ายกลับมาเป็นหัวหน้าครอบครัว และต้องการมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

ซึ่งสามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้ของผู้นำเกษตรกรออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง กลุ่มเรียนรู้เร็ว และกลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย โดยมีนิยามของแต่ละกลุ่มดังนี้

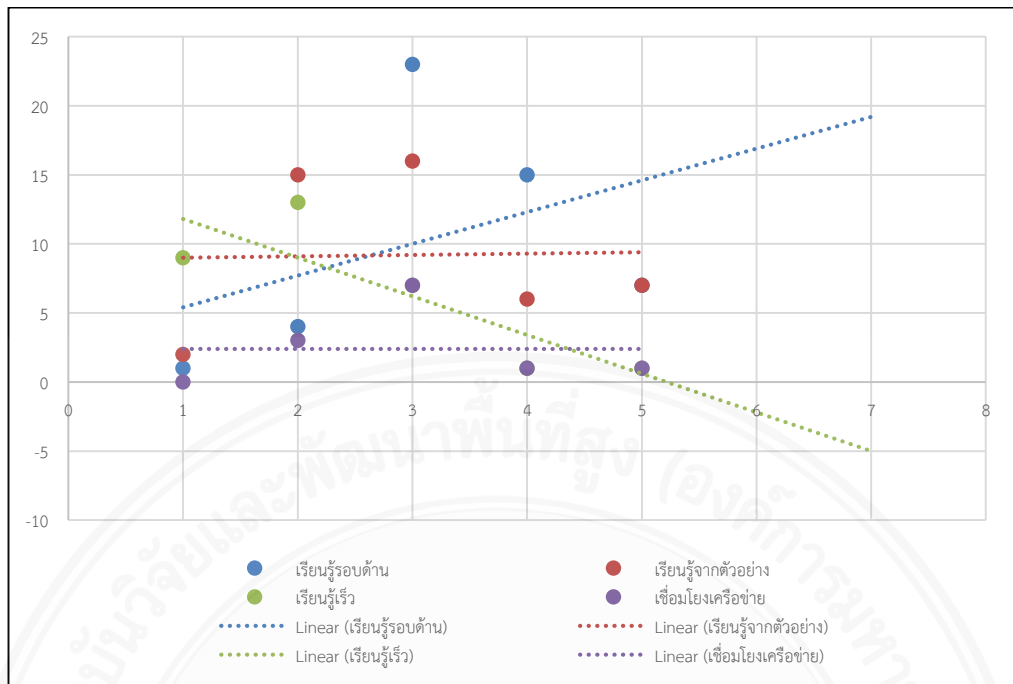
กลุ่มเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน เป็นผู้ที่มีความสุขุมรอบคอบ พร้อมปรับเปลี่ยนเมื่อได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมด้านการผลิต การตลาด และผลตอบแทน เพื่อประกอบการตัดสินใจเปรียบเทียบการเกษตรเดิมของครัวเรือนและทางเลือก ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรวัยทำงานอายุ 46-60 ปี มีประสบการณ์ทั้งในและนอกภาคการเกษตร สามารถนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการยกระดับเพื่อสร้างรายได้ และยอมรับการเปลี่ยนแปลงหากสิ่งนั้นมาช่วยหนุนเสริมการพัฒนา โดยการเรียนรู้ของเกษตรกรเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ แล้วนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่เกษตรของตนจนเกิดความชำนาญและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง ครอบคลุมเกษตรกรทุกช่วงอายุ แต่มักจะอาศัยอยู่ในชุมชนทางไกลทุรกันดาร การคมนาคมขนส่งยากลำบาก เกษตรกรบางรายไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ ทำให้ประสบการณ์และการเข้าถึงความรู้จำกัด จึงมีความลังเล ไม่กล้าตัดสินใจในเวลาอันรวดเร็ว การเรียนรู้จึงเกิดจากการเห็นตัวอย่างความสำเร็จของเกษตรกรทั้งในหรือนอกชุมชน โดยการมีระบบพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำ ติดตามและให้กำลังใจอย่างใกล้ชิดเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการพัฒนาการเรียนรู้ของเกษตรกร

กลุ่มเรียนรู้เร็ว มีประสบการณ์ทำงานภายนอกชุมชน หรือทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก และมีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสาร สามารถค้นหาข้อมูลข่าวสารและความรู้เพิ่มเติมด้านการเกษตร ราคาผลผลิต หรือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเครือข่ายที่มีความสนใจเดียวกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เมื่อประสบปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง จึงสอบถามจากเจ้าหน้าที่ สวพส. และนำไปพัฒนาตนเองต่อไป โดยเกษตรกรกลุ่มนี้เปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ได้ง่าย กล้าได้กล้าเสีย และลงมือทำทันทีหลังจากได้รับความรู้

กลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ หรือผู้ที่เคยเป็นผู้นำชุมชน และประธานกลุ่มต่างๆ ทำให้มองเห็นโอกาสในการเชื่อมโยงกับแต่ละหน่วย ทั้งสมาชิกในชุมชน ส่วนราชการ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่สามารถนำความรู้มาเชื่อมโยงเป็นภาพรวมเพื่อการพัฒนาตนเองและชุมชนได้

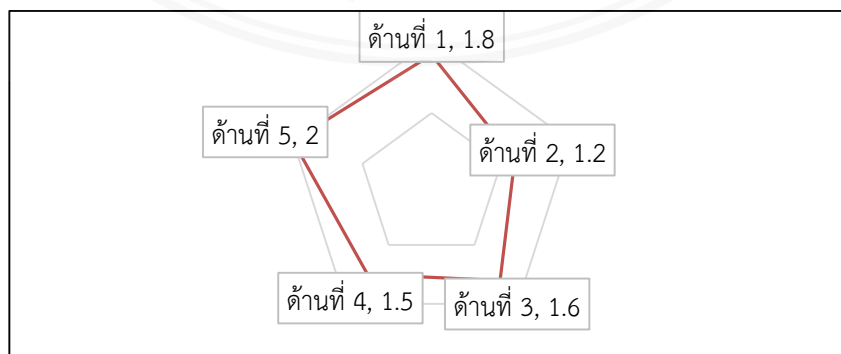
ผลจากการศึกษามีแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ 4 กลุ่ม ดังนี้ (1) กลุ่มเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน พัฒนาวิธีการเข้าถึงความรู้แบบผสมผสานทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น ได้แก่ การพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากร หรือนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อช่วยขยายงานวิจัยหรือพัฒนาไปสู่เกษตรกรรายอื่น และส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามเครือข่ายที่ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้รวดเร็ว (2) กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง สร้างต้นแบบความสำเร็จในชาติพันธุ์เดียวกันด้วยการส่งเสริมแบบผ่านผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชน เช่น โรงเรียนเกษตรกร เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และระบบพี่เลี้ยงในชุมชน (3) กลุ่มเรียนรู้เร็ว เสริมความรู้ที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการและการสร้างมูลค่าเพิ่ม การบริหารทางการเงิน ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตและการตลาด รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อสร้างมุมมองใหม่ให้เกษตรกร และ (4) กลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย พัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรมืออาชีพ เสริมทักษะที่จำเป็นในส่วนที่เกษตรกรยังไม่มี ความชำนาญ และเชิดชูเกียรติในฐานะผู้ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาบนพื้นที่สูง

ภาพที่ 5 การกระจายตัวของจำนวนผู้นำเกษตรกรตามช่วงอายุและรูปแบบการเรียนรู้ 4 กลุ่ม
หมายเหตุ: ช่วงที่ 1 อายุ 21-30 ปี ช่วงที่ 2 อายุ 31-40 ปี ช่วงที่ 3 อายุ 41-50 ปี ช่วงที่ 4 อายุ 51-60 ปี และช่วงที่ 5 อายุ 61 ปีขึ้นไป

4.2.1 คัดเลือกเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายร่วมกับนักพัฒนา

ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ได้มีเกษตรกรนำร่อง จำนวน 23 ราย ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 9 แห่ง เข้าร่วมทดสอบกระบวนการพัฒนาผู้นำเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ผลการสำรวจความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพของเกษตรกรนำร่อง 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ความรู้ความเข้าใจในการผลิตพืชหรือเลี้ยงสัตว์ (2) ความรู้ด้านการตลาด (3) ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและการใช้ข้อมูล (4) ความรู้และประสบการณ์นอกภาคการเกษตร และ (5) ความเข้าใจในหลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการทำงานของ สวพส. ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเบื้องต้นถึงปานกลาง ดังภาพที่ 6 โดยเกษตรกรนำร่องมีความรู้ด้านการตลาดอยู่ในระดับเบื้องต้น เท่ากับ 1.20 เป็นคะแนนต่ำสุดใน 5 ด้าน เนื่องจากเกษตรกรนำร่องส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการเจรจาต่อรอง การรับรู้ช่องทางตลาดใหม่ และยังไม่มีการจดบันทึกข้อมูลรายรับรายจ่าย หรือความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน

ภาพที่ 6 ผลการสำรวจความรู้ในการประกอบอาชีพของเกษตรกรนำร่องในปีงบประมาณ พ.ศ.2565
หมายเหตุ: ระดับ 0 = ไม่มีความรู้ 1 = มีความรู้เบื้องต้น 2 = มีความรู้ปานกลาง 3 มีความรู้ดี/ชำนาญ

ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 จึงเน้นการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรด้านการตลาดยุคใหม่เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ที่นำไปพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรได้ โดยคัดเลือกเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ที่มีความสนใจเรื่องการตลาดและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดโครงการ จำนวน 27 ราย ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 4 แห่ง ได้แก่ ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ป่าเกี๊ยะใหม่ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย และขุนสถาน อ.น่าน้อย จ.น่าน (ตารางที่ 3) จากพื้นที่เป้าหมาย 13 แห่ง ได้แก่ ป่าแป๋ ปางมะโอ ปางแดงใน ปางหินฝน ป่าเกี๊ยะใหม่ ขุนตื้นน้อย วาวี แม่สอง ขุนสถาน วังไผ่ บ่อเกลือ แม่สอง และคลองลาน

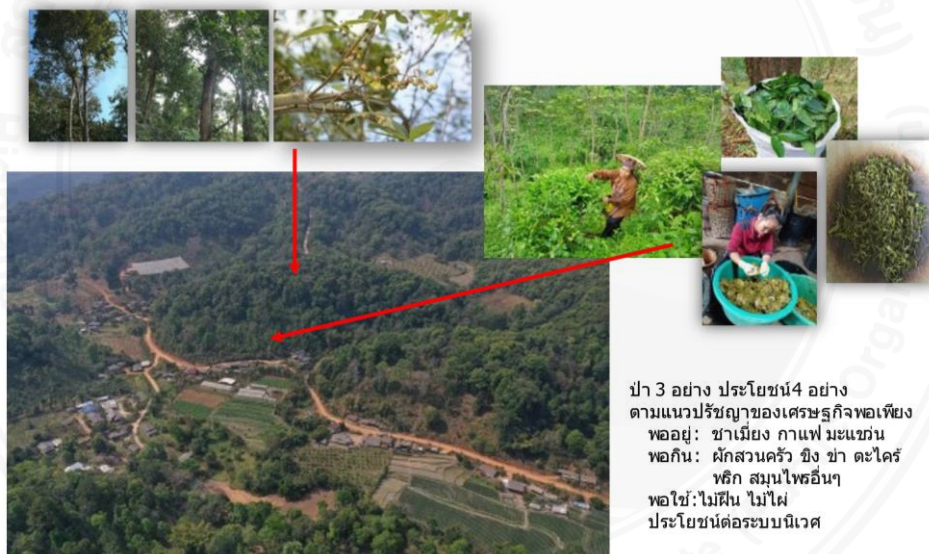
ตารางที่ 3 รายชื่อเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดยุคใหม่

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	พื้นที่	ที่อยู่
1	นางสาวดารุณี ดวงชื่น	ป่าแป๋	39/6 หมู่ 2 บ้านปางมะกาลัย ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
2	นางสาวมิฬพัชญ์ สายคำ	ป่าแป๋	48/1 หมู่ 2 ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
3	นายจักรพันธ์ คำไฟ	ป่าแป๋	54/2 หมู่ 7 บ้านแม่ไคร้ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
4	นางพจนา จงหว้า	ป่าแป๋	67 หมู่ 12 บ้านกัวถั่ว-ปางมะโอ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
5	นายขอมมา กาแฮ	ป่าแป๋	17 หมู่ 12 บ้านกัวถั่ว-ปางมะโอ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
6	นายประสิทธิ์ โตพอ	ป่าแป๋	65 หมู่ 12 บ้านกัวถั่ว-ปางมะโอ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
7	นายนพดล ปรีชา	ป่าแป๋	1/1 หมู่ 12 บ้านกัวถั่ว-ปางมะโอ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
8	นายสุริยัน หว่าเจ๊ะ	ป่าเกี๊ยะใหม่	193 หมู่ 5 บ้านป่าเกี๊ยะใหม่ ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
9	นายอธิพงศ์ แก้วมัสยวงศ์	ป่าเกี๊ยะใหม่	192 หมู่ 5 บ้านน้ำรู ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
10	นายขุนตา แซ่ชวน	ป่าเกี๊ยะใหม่	122 หมู่ 5 บ้านน้ำรู ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
11	นายเลาหลู แซ่หลี่	ป่าเกี๊ยะใหม่	144 หมู่ 5 บ้านน้ำรู ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
12	นายสุริวิทย์ ลีวรรณนท์	ป่าเกี๊ยะใหม่	84 หมู่ 5 บ้านน้ำรู ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
13	นางสาวลำดวน ยี่ป่า	ป่าเกี๊ยะใหม่	104 หมู่ 5 บ้านน้ำรู ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
14	นางวิภารัตน์ วงศ์ไกรवाल	ป่าเกี๊ยะใหม่	149 หมู่ 6 บ้านบวกควาย ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
15	นายสมบัติ เล่าย่าง	ป่าเกี๊ยะใหม่	71 หมู่ 6 บ้านบวกควาย ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
16	นายกิ่งทอง แสนยี่	ป่าเกี๊ยะใหม่	51 หมู่ 6 บ้านบวกควาย ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
17	นายอะเลพะ เสียมสี	ป่าเกี๊ยะใหม่	114 หมู่ 6 บ้านบวกควาย ต.เมืองคอง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
18	นายชาลี แลเชอ	วาวี	209 หมู่ 27 บ้านผาแดงลีซุ ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
19	นายอาเปีย แลเชอ	วาวี	- หมู่ 27 บ้านผาแดงลีซุ ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
20	นายบุญณวิช แลเชอ	วาวี	223 หมู่ 27 บ้านผาแดงลีซุ ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
21	นางสาวบุญม เยอะซอ	วาวี	212 หมู่ 27 บ้านผาแดงลีซุ ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
22	นายอำผา เชอหมื่อ	วาวี	- หมู่ 27 บ้านผาแดงลีซุ ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
23	นายทวีป แสนย่าง	ขุนสถาน	85 หมู่ 9 บ้านแสนสุข ต.สันทะ อ.น่าน้อย จ.น่าน
24	นายชาลวิทย์ สุวรรณศิริยง	ขุนสถาน	41 หมู่ 9 บ้านแสนสุข ต.สันทะ อ.น่าน้อย จ.น่าน
25	นางสุธาทิพย์ พรายแก้ว	ขุนสถาน	97 หมู่ 9 บ้านแสนสุข ต.สันทะ อ.น่าน้อย จ.น่าน
26	นางจารุณี แสนโซ้ง	ขุนสถาน	85 หมู่ 9 บ้านแสนสุข ต.สันทะ อ.น่าน้อย จ.น่าน
27	นายคมสัน ยิ่งยืนสกุล	ขุนสถาน	95 หมู่ 9 บ้านแสนสุข ต.สันทะ อ.น่าน้อย จ.น่าน

4.2.2 สำนวณสถานการณ์ ความคาดหวัง และรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร

1) วิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเกษตรและประเมินความต้องการของเกษตรกร

1.1) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ ประชากรร้อยละ 80 ดำรงชีพด้วยการเก็บชาเมี่ยง (ชาอัสสัม) และแปรรูปใบชาอบแห้งจำหน่าย เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปการบริโภคเมี่ยงมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้รายได้จากการเก็บเมี่ยงไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรประกอบกับพื้นที่ปลูกชาอัสสัมในป่าแป๋มีความลาดชันสูง เกษตรกรที่เริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุไม่สามารถเก็บเมี่ยงเพื่อเป็นรายได้หลักเหมือนแต่ก่อน นักพัฒนาของ สวพส. จึงหาพืชทางเลือกเพื่อส่งเสริมอาชีพและให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผักในโรงเรือนซึ่งช่วยลดขนาดพื้นที่เพาะปลูกและการใช้แรงงานในครัวเรือน ทำให้เกษตรกรจำนวนหนึ่งหันมาปลูกพืชผักในโรงเรือนเป็นอาชีพหลัก และเมื่อเห็นโอกาสทางการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่เป็นกระแสบริโภคนิยมในปัจจุบัน เกษตรกรจึงต้องการเพิ่มขีดความสามารถของตนเองในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูง โดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชน รวมทั้งการถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับ “ระบบนิเวศเกษตร” ของแหล่งเรียนรู้ ที่ครอบคลุมมิติกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี เพื่อใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนโรงเรียนเกษตรกรให้คนที่สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

ภาพที่ 7 วิถีชีวิตชุมชนป่าเมี่ยงในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋

1.2) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าเกี๊ยะใหม่ เดิมเกษตรกรปลูกข้าวไร่ ไร่บริโภคและปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กะหล่ำปลี และพืชตระกูลถั่ว เป็นต้น ต่อมาจากการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ จึงได้มีการปลูกไม้ผลยืนต้น เช่น ส้ม ท้อ และพลับ แต่ประสบปัญหาผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำ และถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรจึงหันมาปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง โดยรับอิทธิพลจากการปลูกพืชในแถบพื้นที่ อ.พริ้ว และ อ.เชียงดาว เนื่องจากผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองมีราคาสูง ใช้น้ำน้อย ประกอบกับมีข้อได้เปรียบทางด้านพื้นที่ ทำให้ผลผลิตออกช้ากว่าพื้นที่อื่น เกษตรกรจึงมีความต้องการในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้นำการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูงและการตลาดยุคใหม่ ให้เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างรายได้ที่มั่นคงและเป็นต้นแบบในการประกอบอาชีพของเกษตรกรรายอื่น

ภาพที่ 8 แปลงมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าเกี๊ยะใหม่

1.3) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ไร่ถั่วลิสง สโตเบอร์รี่ มะเขือเทศ ควบคู่กับธุรกิจโฮมสเตย์ที่ได้รับอิทธิพลจากการอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติศรีน่านแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดน่าน แต่ยังพบอุปสรรคเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ความสะอาดและความปลอดภัยภายในที่พัก การจัดการภูมิทัศน์โดยรวม ทั้งยังขาดการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและการประชาสัมพันธ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นเกษตรกรจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาอาชีพเสริมเกี่ยวกับการสร้างที่พักแบบฟาร์มสเตย์เพื่อต่อยอดธุรกิจเกษตรของครอบครัว และมีความคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบฟาร์มสเตย์บนฐานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ม้ง โดยการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ เช่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตร การจัดทำพินิจภัณฑ์แสดงวิถีชีวิตชาติพันธุ์ม้ง การสร้างบ้านม้งจำลอง การเดินร้าม้ง และการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ภาพที่ 9 โฮมสเตย์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน

1.4) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ยึดการปลูกกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจ ซึ่งสมาชิกกลุ่มบางรายมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์กาแฟจำหน่ายภายใต้แบรนด์ของตนเอง แต่ยังขาดองค์ความรู้และเทคนิคในการแปรรูปกาแฟให้ได้มาตรฐาน การสร้างตราสินค้าให้มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และช่องทางการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลาย เกษตรกรจึงมีความคาดหวังว่าผลิตภัณฑ์กาแฟของตนและชุมชนจะเป็นที่รู้จักของคนภายนอก การสร้างประสบการณ์ที่ดีจากสินค้ากาแฟของตนจนเกิดความจงรักภักดีต่อแบรนด์ และการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจกาแฟบนพื้นที่สูงแบบครบวงจร

ภาพที่ 10 การปลูกกาแฟภายใต้ร่มเงาในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี

2) สำรวจสถานะและรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร

2.1) กลุ่มเกษตรกรคนเมืองและกะเหรี่ยงผู้ปลูกพืชผักอินทรีย์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ มีความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งการปลูกพืชผักในโรงเรือนภายใต้ระบบอินทรีย์และการทำสวนเมืองแบบวนเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 71 พร้อมปรับเปลี่ยนเมื่อเห็นตัวอย่างความสำเร็จ มีการแสวงหาความรู้โดยเริ่มจากการสอบถามคนใกล้ชิดหรือเพื่อนฝูง และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นอันดับแรก รวมทั้งชอบการศึกษาดูงานที่ได้เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบหรือผู้ที่มีประสบการณ์เพื่อจดจำและนำมาปรับใช้ให้เข้ากับพื้นที่เกษตรของตน โดยการมีระบบพี่เลี้ยงเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร

2.2) กลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ลีซูผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าเกี๊ยะใหม่ เกษตรกรร้อยละ 70 มีรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน หาความรู้ด้วยตนเองจากการสอบถามผู้รู้ในชุมชน การค้นคว้าข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต และการสอบถามนักพัฒนาของ สวพส. ควบคู่ไปกับการเข้าร่วมฝึกอบรมและศึกษาดูงานที่ได้รับโอกาสจากหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอก เมื่อได้รับข้อมูลครบถ้วนทั้งการผลิต การตลาด และผลตอบแทนจึงตัดสินใจปรับเปลี่ยนระบบเกษตรและพัฒนาตนเองให้สามารถผลิตพืชได้ อีกร้อยละ 30 เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ชอบการเรียนรู้จากตัวอย่างแล้วนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์

2.3) กลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ม้งในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน เกษตรกรมีรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้านและเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีการค้นคว้าหาความรู้อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อสังคมออนไลน์และกลุ่มเครือข่าย ให้ความสนใจในการต่อยอดธุรกิจเกษตรของครอบครัวด้วยการท่องเที่ยว

2.4) กลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์อาข่าผู้ปลูกกาแฟในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี เป็นกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีทักษะการเรียนรู้เร็วและมีพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร เกษตรกรเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการเข้าร่วมเครือข่ายต่างๆ ในสังคมออนไลน์ ดูคลิปวิดีโอจากช่องทางยูทูป หากมีข้อสงสัยจะสอบถามความรู้เพิ่มเติมจากผู้มีประสบการณ์

จากการสำรวจสถานะและรูปแบบการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย สามารถสรุปข้อมูลของเกษตรกรทั้ง 27 ราย ใน 4 พื้นที่ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปข้อมูลเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดยุคใหม่

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	พื้นที่	อายุ (ปี)	ชาติพันธุ์	ระบบเกษตร	รูปแบบการเรียนรู้
1	นางสาวดารุณี ดวงชื่น	ป่าแป๋	23	คนเมือง	ชาอัสสัม พืชผัก	จากตัวอย่าง
2	นางสาวมิพาพัชญ์ สายคำ	ป่าแป๋	32	คนเมือง	ชาอัสสัม	รอบด้าน
3	นายจักรพันธ์ คำไฟ	ป่าแป๋	24	คนเมือง	ชาอัสสัม พืชผัก	จากตัวอย่าง
4	นางพจนา จงหว่า	ป่าแป๋	44	กะเหรี่ยง	พืชผัก ไม้ดอก	จากตัวอย่าง
5	นายขอมมา กาแฮ	ป่าแป๋	44	กะเหรี่ยง	พืชผัก ไม้ผล ปศุสัตว์	จากตัวอย่าง
6	นายประสิทธิ์ โตพอ	ป่าแป๋	46	กะเหรี่ยง	พืชผัก ชาอัสสัม ผัก	จากตัวอย่าง
7	นายนพดล ปรีชา	ป่าแป๋	53	คนเมือง	ชาอัสสัม พืชผัก ปศุสัตว์ ผัก	รอบด้าน
8	นายสุริยัน หว่าเจ๊ะ	ป่าเกี๊ยะใหม่	49	ลีซู	ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ ปศุสัตว์	รอบด้าน
9	นายอธิพงศ์ แก้วมัสยวงศ์	ป่าเกี๊ยะใหม่	50	ลีซู	ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ ปศุสัตว์	รอบด้าน
10	นายขุนตา แซ่ชวน	ป่าเกี๊ยะใหม่	50	จีน	พืชผัก กาแฟ ไม้ผล	จากตัวอย่าง
11	นายเลาหลู แซ่หลี่	ป่าเกี๊ยะใหม่	52	ลีซู	พืชผัก กาแฟ ไม้ผล	รอบด้าน
12	นายสุริวิทย์ ลีวรรณนที	ป่าเกี๊ยะใหม่	37	จีน	ไม้ผล กาแฟ	รอบด้าน
13	นางสาวลำดวน ยี่ป่า	ป่าเกี๊ยะใหม่	46	ลีซู	ผักหัว ไม้ผล	จากตัวอย่าง
14	นางวิภารัตน วงศ์ไกรवाल	ป่าเกี๊ยะใหม่	46	ลีซู	ชิง ผักหัว ไม้ผล ปศุสัตว์	จากตัวอย่าง
15	นายสมบัติ เล้าย่าง	ป่าเกี๊ยะใหม่	30	ลีซู	ชิง ผักหัว ไม้ผล ปศุสัตว์	รอบด้าน
16	นายกิ่งทอง แสนยี่	ป่าเกี๊ยะใหม่	42	ลีซู	ชิง ผักหัว ไม้ผล ปศุสัตว์	รอบด้าน
17	นายอะเลมะ เสียมสี	ป่าเกี๊ยะใหม่	44	ลีซู	ชิง ผักหัว ไม้ผล ปศุสัตว์	รอบด้าน
18	นายชาลี แลเชอ	วาวี	37	อาข่า	กาแฟ ไม้ผล	รวดเร็ว
19	นายอาเบีย แลเชอ	วาวี	25	อาข่า	กาแฟ ไม้ผล	รวดเร็ว
20	นายบุญณวิช แลเชอ	วาวี	36	อาข่า	กาแฟ ไม้ผล	รวดเร็ว
21	นางสาวบุญม เยอะซอ	วาวี	40	อาข่า	กาแฟ ไม้ผล	รวดเร็ว
22	นายอาผ่า เชอหมื่อ	วาวี	26	อาข่า	กาแฟ ไม้ผล	รวดเร็ว
23	นายทวีป แสนย่าง	ขุนสถาน	42	ม้ง	องุ่น ผักในโรงเรือน	รวดเร็ว
24	นายชาญวิทย์ สุวรรณศรีเรียง	ขุนสถาน	43	ม้ง	องุ่น ผักในโรงเรือน	รวดเร็ว
25	นางสุธาทิพย์ พรายแก้ว	ขุนสถาน	42	ม้ง	องุ่น ผักในโรงเรือน	รอบด้าน
26	นางจารุณี แสนโซ้ง	ขุนสถาน	53	ม้ง	องุ่น ผักในโรงเรือน	รอบด้าน
27	นายคมสันต์ ยิ่งยืนสกุล	ขุนสถาน	68	ม้ง	องุ่น ผักในโรงเรือน	รวดเร็ว

3) ออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้

จากการสำรวจข้อมูลรูปแบบการเรียนรู้และการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ร่วมกับนักพัฒนาในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 4 แห่ง ได้แก่ ป่าแป๋ ป่าเกี๊ยะใหม่ วาวี และขุนสถาน สามารถนำมาจัดชุดองค์ความรู้หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม (ตารางที่ 5) ดังนี้

3.1) กลุ่มเกษตรกรคนเมืองและกะเหรี่ยงผู้ปลูกพืชผักอินทรีย์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ วางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชนตามแนวคิดโรงเรียนเกษตรกร

(Farmers Field School: FFS) โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ด้านการปลูกพืชผักอินทรีย์และหลักสูตรโรงเรียนธุรกิจสำหรับเกษตรกร (Farmer Business School: FBS) รวมถึงการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงในชุมชนและทักษะการเป็นวิทยากรเพื่อรองรับการศึกษาของเกษตรกรที่สนใจในอนาคต

3.2) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าเกี๊ยะใหม่ ให้ความรู้ด้านการควบคุมคุณภาพการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองตลอดห่วงโซ่อุปทาน และการจัดการตลาด อย่างไรก็ตามพื้นที่ป่าเกี๊ยะใหม่มีความยากลำบากในการเดินทาง สัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตไม่ครอบคลุม ใช้ไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ทำให้การเข้าถึงความรู้ค่อนข้างจำกัด การพัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยการรวมกลุ่มขนาดเล็กสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนจึงเป็นอีกแนวทางที่จะช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงการแลกเปลี่ยนความรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

3.3) กลุ่มเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน หนุนเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ (Farm Stay for Health) และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) ด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ม้ง รวมทั้งพัฒนาทักษะการสื่อสารและการบริการลูกค้าให้กับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

3.4) กลุ่มเกษตรกรอาชีพปลูกกาแฟในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี สนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับตลาดยุคใหม่และการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรกร เพิ่มทักษะการใช้แอปพลิเคชันหรือสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับสร้างการรับรู้ให้กับกลุ่มลูกค้า ขยายช่องทางตลาดออนไลน์ เพิ่มทักษะการจัดการธุรกิจ การเจรจาต่อรอง และความคิดสร้างสรรค์

ภาพที่ 11 การสำรวจวิธีการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมการพัฒนาที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้

ตารางที่ 5 สรุปชุดองค์ความรู้หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

	รูปแบบการเรียนรู้	ความต้องการ/ความคาดหวัง	ชุดองค์ความรู้/กิจกรรม
ป่าแป๋	จากตัวอย่าง + รอบด้าน	การยกระดับความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูง	- พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชนแบบโรงเรียนเกษตรกร ประกอบด้วยหลักสูตรการเรียนรู้ด้านการปลูกผักอินทรีย์ และหลักสูตรโรงเรียนธุรกิจสำหรับเกษตรกร - พัฒนาระบบพี่เลี้ยงในชุมชน และทักษะการเป็นวิทยากร
ป่าเกี๊ยะใหม่	รอบด้าน + จากตัวอย่าง	การเตรียมความพร้อมในการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูงเพื่อรองรับผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในอนาคต	- หนุนเสริมความรู้เกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง และการจัดการตลาด - พัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน
ขุนสถาน	รวดเร็ว + รอบด้าน	การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบฟาร์มสเตย์บนฐานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ม้ง	- ให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน - ให้ความรู้ด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย - พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ม้ง - พัฒนาทักษะการสื่อสารและการบริการลูกค้า
วาวี	รวดเร็ว	การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรกรบนพื้นที่สูง	- ให้ความรู้เรื่องตลาดยุคใหม่และการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรกร - พัฒนาทักษะการใช้สื่อออนไลน์สำหรับสร้างการรับรู้และตลาดออนไลน์ - พัฒนาทักษะการจัดการธุรกิจ การเจรจาต่อรอง และความคิดสร้างสรรค์

4) ขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

4.1) กลุ่มเกษตรกรคนเมืองและกะเหรี่ยงผู้ปลูกผักอินทรีย์ที่มีรูปแบบการเรียนรู้จากตัวอย่าง และเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้านในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ มีความต้องการยกระดับความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูง ดำเนินการถอดบทเรียนจากเกษตรกรผู้นำที่มีประสบการณ์ในการปลูกผักอินทรีย์ คือ นางเฉลียว วิไล และประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 7 รายที่เข้าร่วมการทดสอบ และนักพัฒนาในพื้นที่ ได้แก่ นายศุภกฤต วรรณสิทธิ์ และนายมนตรี สมยศ เพื่อออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ของเกษตรกรในการผลิตผักอินทรีย์แบบครบวงจร ภายใต้การดำเนินกิจกรรมตามแนวคิดโรงเรียนเกษตรกร ซึ่งสามารถสรุปเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย 5 หลักสูตรย่อย ดังนี้

หลักสูตรย่อยที่ 1 เทคนิคการเตรียมพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์แบบลดต้นทุนแรงงาน การเตรียมพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์จะมีการปรับปรุงดินทั่วแปลงปลูก 1 ครั้ง/ฤดูกาลเพาะปลูก จากนั้นอีก 2 ฤดูกาลเพาะปลูกถัดไปจะปรับปรุงดินโดยใส่ปุ๋ยเฉพาะหลุมที่ปลูกผักจากฤดูกาลเพาะปลูกแรก ช่วยให้เกษตรกรประหยัดต้นทุนค่าปุ๋ยหมัก รวมทั้งค่าจ้างแรงงานในการไถพรวนและใส่ปุ๋ย โดยการปรับปรุงดินครั้งแรกมีรายละเอียดดังนี้ (1) การพรวนดินให้ร่วนซุย (2) การใส่ปุ๋ยหมัก (3) การตากดิน (4) การใส่ชีวภัณฑ์ (ไตรโคเดอร์มา) รองกันหลุมเพื่อป้องกันการเกิดโรคพืช และ (5) การใช้พลาสติกสีดำคลุมแปลง ส่วนการปรับปรุงดินในอีก 2 ฤดูกาลเพาะปลูก เกษตรกรจะปรับจากการใส่ปุ๋ยหมัก พรวนดิน และตากดินทั่วแปลง เหลือเพียงการใส่ปุ๋ยและสารชีวภัณฑ์เฉพาะหลุมหลังการถอนรากผักออกจากหลุมเดิมเท่านั้น

หลักสูตรย่อยที่ 2 การเตรียมวัสดุเพาะกล้าและวิธีการเพาะปลูกผักในแต่ละช่วงฤดูกาลที่มีสภาพภูมิอากาศแตกต่างกัน จึงทำให้ระยะเวลาตั้งแต่การเพาะกล้าไปจนถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่เท่ากันในแต่ละฤดูกาล โดยการปลูกผักอินทรีย์เพื่อลดความเสี่ยงต่อการงอก เริ่มจากขั้นตอน (1) เพาะกล้า เกษตรกรจะแบ่งเมล็ดผักสลัดออกเป็นถุงๆ ละ 1 กรัม/การผลิต 1 ฤดูกาลเพาะปลูก จากนั้นนำมาเพาะเพื่อให้เมล็ดงอกในตะกร้าก่อนย้ายลงปลูกในถาดเพาะเพื่อลดความเสี่ยงจากเมล็ดไม่งอก (2) การเตรียมวัสดุเพาะกล้า โดยใช้วัสดุเพาะ ได้แก่ ขุยมะพร้าว พีทมอส ไตรโคเดอร์มา จากนั้นบรรจุในถาดเพาะ 104 หลุม (1 ต้น/หลุม) รดน้ำให้ชุ่ม และย้ายกล้าที่เพาะไว้ลงถาดหลุม จากนั้นจะรอให้กล้าผักเจริญเติบโตก่อนนำลงปลูกในแปลง ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรประมาณการเจริญเติบโตของต้นพืชได้

หลักสูตรย่อยที่ 3 การดูแลรักษา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การดูแลรักษา โดยทั่วไป ได้แก่ การรดน้ำ ให้ปุ๋ย และการกำจัดวัชพืช ส่วนที่ 2 การดูรักษาในช่วงการระบาดของโรค โดยเกษตรกรจะต้องสังเกตอย่างละเอียดเพื่อตรวจสอบความผิดปกติหรืออาการของต้นพืชที่ปรากฏ เพื่อป้องกันและกำจัดโรคพืชได้ทันเวลาที่ โดยการใช้สารชีวภัณฑ์ควบคู่กับการเขตกรรมเป็นหลักในการจัดการ ส่วนที่ 3 การดูรักษาในช่วงการระบาดของแมลงศัตรูพืช โดยใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (Integrated Pest Management)

หลักสูตรย่อยที่ 4 การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อผักครบอายุเก็บเกี่ยว เกษตรกรจะใช้มีดตัดผัก โดยหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตในเบื้องต้นต้องมีการชำระล้างเศษดิน หรือกำจัดสิ่งแปลกปลอมบางส่วนออกจากผัก จากนั้นจัดเรียงผักลงในตะกร้าเพื่อนำส่งโรงคัดบรรจุ ซึ่งในส่วนโรงคัดบรรจุจะเป็นทำการตัดแต่งผลผลิตโดยคัดเฉพาะส่วนที่ไม่ปรากฏโรคหรือรอยตำหนิตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตลาดกำหนด จัดเรียงใส่ตะกร้า พร้อมทั้งติดรายละเอียด วัน/เดือน/ปี ที่เก็บเกี่ยวและรหัสผู้ผลิตเพื่อง่ายต่อการตรวจสอบย้อนกลับ

หลักสูตรย่อยที่ 5 ความเข้าใจในการทำธุรกิจเกษตร การทำบัญชีรายรับรายจ่ายและการจัดการตลาด ซึ่งให้ความรู้พื้นฐานด้านการตลาด ตั้งแต่การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การรับรู้เรื่องเกณฑ์มาตรฐานในการรับซื้อ ตลอดจนการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย จะทำให้เกษตรกรทราบถึงต้นทุนการผลิตทั้งหมดที่ใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งทำให้เกษตรกรสามารถเห็นช่องว่างในการลดต้นทุนการผลิตได้

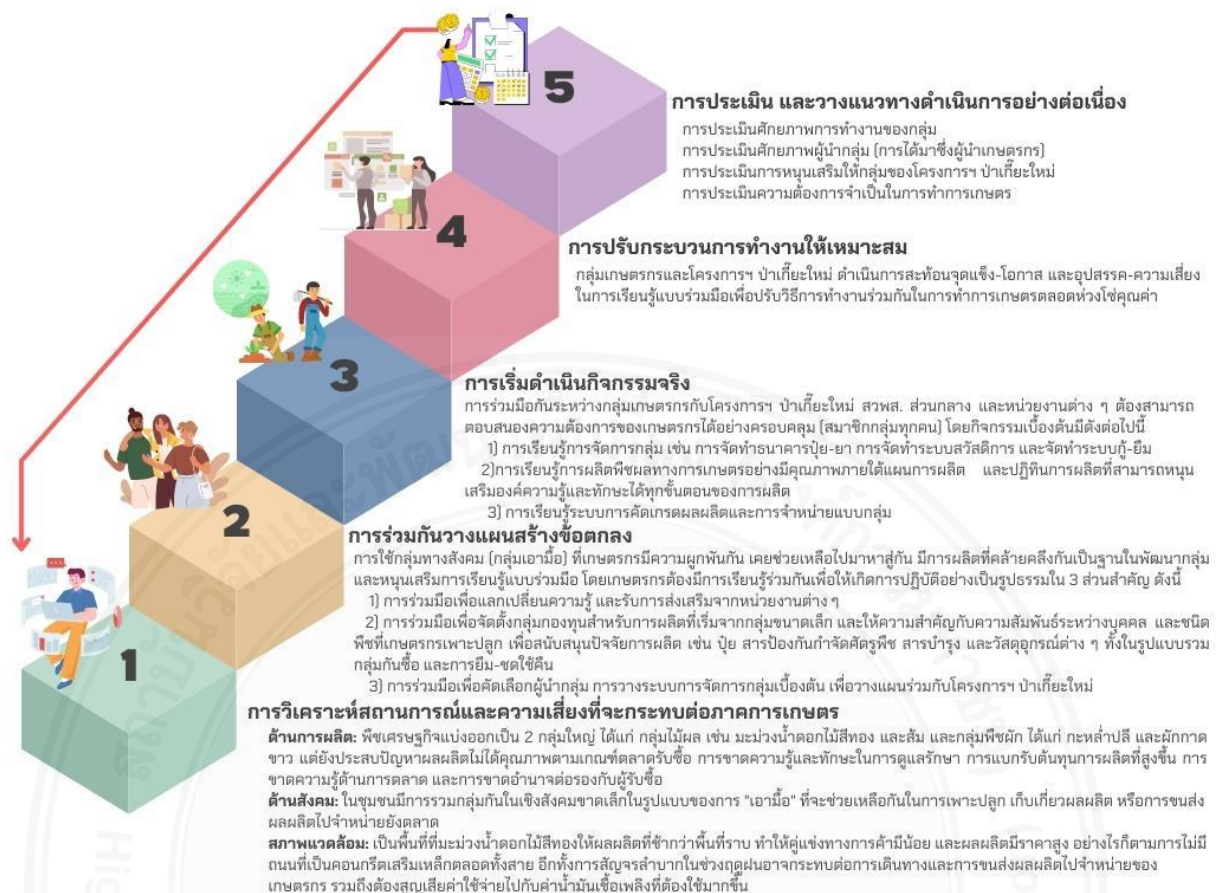
การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตามแนวทางของโรงเรียนเกษตรกรนี้ จะทำให้เกษตรกรรายใหม่ หรือเกษตรกรที่กำลังรอดูท่าที สามารถเข้ามาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงที่คอยช่วยสอนและติดตามให้ความรู้ และการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรของผู้นำเกษตรกรเพื่อรองรับการศึกษาของหน่วยงานภายนอกในอนาคตได้

ภาพที่ 12 แหล่งเรียนรู้การปลูกผักอินทรีย์บ้านปางมะกล้วยในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋

4.2) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าเกี๊ยะใหม่ จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมของกลุ่มเกษตรกรสู่การเป็นผู้นำการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูงร่วมกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านน้ำรู บ้านป่าเกี๊ยะใหม่ และบ้านบวกควาย จำนวน 10 ราย มีการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สถานการณ์และความเสี่ยงที่จะกระทบต่อภาคการเกษตร (2) การร่วมกันวางแผนสร้างข้อตกลง (3) การเริ่มดำเนินกิจกรรมจริง (4) การปรับกระบวนการทำงานให้เหมาะสม และ (5) การประเมินและวางแผนทางดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผลการจัดกิจกรรมทำให้นักวิจัยพบว่า การทำเกษตรของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ป่าเกี๊ยะใหม่มีความเสี่ยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการไม่มีถนนที่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กตลอดทั้งสาย ทำให้การสัญจรลำบากในช่วงฤดูฝนซึ่งส่งผลกระทบต่อการเดินทางและการขนส่งผลผลิตไปจำหน่ายของเกษตรกร รวมถึงต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทาง จนเกิดความเสียหายต่อผลผลิตและมีต้นทุนค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสูง ทั้งการขนส่งผลผลิตและการเดินทางลงไปซื้อปัจจัยการผลิตจากในเมือง นอกจากนี้การมีสัญญาณโทรศัพท์ไม่ครอบคลุมเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสื่อสารและการเข้าถึงความรู้แบบออนไลน์ของกลุ่มเกษตรกรอีกด้วย ซึ่งสามารถสรุปการเตรียมความพร้อมของกลุ่มเกษตรกรสู่การเป็นผู้นำการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูงด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (ภาพที่ 13) โดยกำหนดให้ผู้เรียนรู้มีความสามารถแตกต่างกัน ผู้ที่มีประสบการณ์จะช่วยสอนผู้ที่ยังไม่มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม

นอกจากนี้ได้วางแผนยกระดับแปลงของเกษตรกร ได้แก่ นายสมบัติ เล้าย่าง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการถอดองค์ความรู้ของผู้นำเกษตรกรด้านการปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองบนพื้นที่สูงสำหรับนำไปใช้ในการออกแบบสื่อที่เข้าใจง่าย เช่น การใช้รูปภาพประกอบคำบรรยาย หรือคลิปวิดีโอสั้น เพื่อให้เกษตรกรได้เห็นภาพและเป็นข้อมูลที่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ป่าเกี๊ยะใหม่ ครอบคลุมความรู้เรื่องการดูแลรักษาต้นมะม่วง การตัดแต่งกิ่ง การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการให้ความรู้เรื่องการตลาดมะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง จดรับซื้อผลผลิตในบริเวณใกล้เคียง ข้อมูลด้านคุณภาพและราคารับซื้อผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองของตลาดในประเทศและตลาดส่งออกเพื่อให้เกษตรกรรายใหม่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

ภาพที่ 13 สรุปขั้นตอนการเตรียมความพร้อมกลุ่มเกษตรกรสู่การเป็นผู้นำการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

ภาพที่ 14 การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับเกษตรกรบ้านน้ำรู่ บ้านป่าเกียะใหม่ และบ้านบวกควาย

4.3) กลุ่มเกษตรกรมุ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการที่พิกสำหรับนักท่องเที่ยว เกณฑ์คุณภาพที่พักแบบฟาร์มสเตย์เชิงคุณภาพ ข้อเหมือนและข้อแตกต่างระหว่างโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ การประเมินความพร้อมของเกษตรกรในการจัดการที่พักเพื่อประกอบธุรกิจฟาร์มสเตย์ และการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้ง โดยศึกษากิจกรรมสำคัญของชุมชนในรอบ 1 ปี ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาช่องทางการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อช่วยส่งเสริมอาชีพที่ควบคู่ไปกับการเกษตรบนฐานวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้ง สามารถสรุปกิจกรรมได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 หนุนเสริมความรู้ด้านการตลาดยุคใหม่และความรู้เรื่องเกณฑ์คุณภาพของที่พักแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ การดำเนินกิจกรรมได้ใช้เทคนิคการบรรยายความรู้เกี่ยวกับข้อเหมือนและข้อแตกต่างระหว่างโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ โดยมีรายละเอียดการถ่ายทอดดังนี้

(1) ความเข้าใจเกี่ยวกับที่พักแบบโฮมสเตย์และคุณสมบัติเบื้องต้นของที่พักแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) เป็นผู้ประกอบการ รายย่อย หรือชุมชน (2) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การประมง ปศุสัตว์ หรือกิจกรรมอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (3) เป็นเจ้าของพื้นที่หรือได้รับอนุญาตให้ดำเนินการด้านการเกษตร การประมง หรือปศุสัตว์ (4) มีที่พักไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งได้ดำเนินการจัดแจงเป็นที่พักที่ไม่เป็นโรงแรมแล้ว หรือสามารถดำเนินการจัดแจงได้ และ (5) มีกิจกรรมด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม วิถีชีวิตของผู้คน อาทิ การเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ ประมง หรือเกษตร แบบผสมผสาน หรืออื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

(2) เกณฑ์คุณภาพของที่พักแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่พัก ด้านกิจกรรม ด้านความปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการ และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัดดังนี้

(2.1) ด้านที่พักมีจำนวน 4 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

- บ้านพักต้องเป็นสัดส่วนสภาพดี มีการระบายอากาศได้ดี โดยโครงสร้างบ้านพักต้องมีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน มีการทำความสะอาดและฆ่าเชื้ออย่างสม่ำเสมอ
- ห้องนอนต้องมีสภาพที่ดี มีเครื่องนอนและอุปกรณ์พร้อมใช้งาน มีการทำความสะอาดและฆ่าเชื้ออย่างสม่ำเสมอ โดยห้องนอนต้องมีสภาพที่ดี ไม่ชำรุดปลอดภัย มีเครื่องนอนและอุปกรณ์พร้อมใช้งาน สะอาด อาทิ หมอน ที่นอน ผ้าปูที่นอน โดยจะต้องมีการเปลี่ยน ทำความสะอาด และฆ่าเชื้ออย่างสม่ำเสมอ
- ห้องน้ำต้องมีความสะอาดมิดชิดอากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่มีกลิ่น มีการทำความสะอาดและฆ่าเชื้ออย่างสม่ำเสมอ โดยห้องน้ำต้องมีความสะอาด ปลอดภัย แห้ง มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่มีกลิ่น อุปกรณ์การใช้งาน เช่น กระจาดชำระ ชัน สายชำระ ในสภาพดี พร้อมใช้งาน มีความสะอาด ถึงขยะที่มีฝาปิดมิดชิด โดยจะต้องมีการทำความสะอาด และฆ่าเชื้ออย่างสม่ำเสมอ
- ห้องครัวและอุปกรณ์มีความสะอาด โดยห้องครัวและอุปกรณ์ที่ใช้ให้บริการมีความสะอาด จัดเก็บอย่างเป็นระเบียบ เหมาะสม และไม่มีฝุ่นกลิ่นคาว หรือคราบสกปรก อากาศถ่ายเทได้สะดวก และไม่มีกลิ่นอับ

(2.2) ด้านกิจกรรมมีจำนวน 5 ตัวชี้วัด

- ต้องมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการเกษตร ที่น่าสนใจ สะท้อนถึงภูมิปัญญา เอกลักษณ์ หรือความโดดเด่นของพื้นที่ โดยต้องมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการเกษตร การประมง ปศุสัตว์ หรืออื่นๆ ที่น่าสนใจ สะท้อนถึงภูมิปัญญา เอกลักษณ์ หรือความโดดเด่นของพื้นที่
- ต้องมีกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเกษตรในพื้นที่ โดยต้องมีกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเกษตร การประมง ปศุสัตว์ หรืออื่นๆ ที่น่าสนใจในพื้นที่ อาทิ การเรียนรู้วิถีการทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกข้าว เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบ

- ต้องมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมสุขภาพร่างกาย หรือจิตใจแก่นักท่องเที่ยว
- มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในบริเวณใกล้เคียง ในระยะไม่เกิน 10 กิโลเมตร
- มีอาหารเพื่อสุขภาพและน้ำดื่มที่สะอาดถูกสุขลักษณะ โดยมีอาหารเพื่อสุขภาพ และน้ำดื่มที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ โดยใช้วัตถุดิบพื้นถิ่นที่ปลอดภัยในการปรุงอาหาร หรือผลิตผลเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย นำมาประกอบอาหาร หรือเครื่องดื่มที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดี

(2.3) ด้านความปลอดภัยมีจำนวน 3 ตัวชี้วัด

- ต้องมีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น โดยต้องจัดให้มีชุดอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น ที่มีสภาพพร้อมใช้งาน การจัดเก็บแยกเฉพาะเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว รวมถึงมีการตรวจสอบวันอายุอยู่อย่างสม่ำเสมอ และมีแนวทางการปฏิบัติเพื่อการช่วยเหลือเบื้องต้น เมื่อนักท่องเที่ยวเกิดเจ็บป่วย หรือได้รับอุบัติเหตุ
- มีการจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทางป้ายเตือน สัญลักษณ์สื่อความหมาย ไฟส่องสว่างในพื้นที่กิจกรรม เป็นต้น
- มีการเตรียมความพร้อมหากเกิดเหตุฉุกเฉินหรืออันตราย โดยมีแนวทางการปฏิบัติเพื่อการช่วยเหลือเบื้องต้น เมื่อนักท่องเที่ยวเกิดเจ็บป่วย หรือได้รับอุบัติเหตุ และจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเพื่อเตรียมความพร้อม กรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน หรืออันตราย อาทิ เบอร์ติดต่อฉุกเฉิน อุปกรณ์ดับเพลิงแบบพกพา

(2.4) ด้านการบริหารจัดการมีจำนวน 5 ตัวชี้วัด

- เจ้าบ้านต้องมีการให้การต้อนรับ และแนะนำข้อมูลให้ผู้เข้าพัก โดยเจ้าบ้านต้องต้อนรับ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถแนะนำข้อมูล ระเบียบ และข้อควรปฏิบัติให้ผู้เข้าพักได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ต้องมีการปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด
- ต้องมีการแสดงอัตราค่าบริการที่แสดงให้เห็นชัดเจน โดยต้องมีการแสดงอัตราค่าบริการที่แสดงให้เห็นชัดเจน และแจ้งล่วงหน้าแก่ผู้เข้าพักทราบ อาทิ ค่าห้องพัก ค่าอาหาร และค่าบริการ
- มีการกำหนดแผนผังการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมีจัดทำแผนผัง/แผนที่การบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ ชัดเจน และมีการกำหนดการจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- มีเส้นทางในการเข้าถึงที่สะดวก และปลอดภัย โดยมีเส้นทางในการเข้าถึงที่สะดวก ปลอดภัย หรือมีบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว
- มีสาธารณูปโภคพื้นฐานให้บริการตามสมควร อาทิ ไฟฟ้า ประปา และระบบการติดต่อสื่อสารได้สะดวก

(2.5) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมมีจำนวน 3 ตัวชี้วัด

- บริเวณโดยรอบ ต้องสะอาด และไม่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์พาหะนำเชื้อ โดยบริเวณพื้นที่โดยรอบ ต้องมีการดูแล ทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีน้ำขัง

และมีแหล่งขยะที่นำไปสู่การเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์พาหะนำเชื้อ อาทิ ยุง แมลงวัน

- ต้องมีการจัดการขยะ น้ำเสีย และสิ่งปฏิกูลโดยวิธีที่เหมาะสม โดยต้องมีการจัดการขยะ น้ำเสีย และสิ่งปฏิกูล โดยมีการคัดแยกขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ ไม่มีการเผาขยะในพื้นที่ การจัดการน้ำเสียที่เหมาะสม และวิธีการอื่นๆ ที่ลดผลกระทบจากการบริโภค รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์รณรงค์ขอความร่วมมือการดำเนินการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการประหยัดพลังงาน
- มีการจัดการระบบการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดการระบบการเกษตรอย่างยั่งยืน อาทิ การใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน แบบเกษตรอินทรีย์ แบบเกษตรกรรมธรรมชาติ และหรือการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ มีกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย หรือได้รับการสนับสนุน/ได้รับรางวัลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ยังได้เสนอวิธีทัศน์เกี่ยวกับบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการที่พักแบบฟาร์มสเตย์ และได้มีการแนะนำแนวทางการการจดทะเบียนที่พักที่ไม่ใช่โรงแรม (การจดทะเบียนที่พักแบบฟาร์มสเตย์) โดยให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับข้อระเบียบสถานที่พักที่ไม่เป็นโรงแรมตามกฎหมายกระทรวงกำหนดประเภท และหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจโรงแรม พ.ศ.2551 ที่ระบุว่า “เป็นสถานที่พักที่มีจำนวนห้องพักในอาคารเดียวกัน หรือหลายอาคารรวมกันไม่เกิน 4 ห้อง และจำนวนผู้พัก รวมกันทั้งหมดไม่เกิน 20 คน ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวสำหรับคนเดินทางหรือบุคคลอื่นใดโดยมีค่าตอบแทน อันเป็นการประกอบกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริม” และได้ให้แนวทางสถานที่ยื่นคำขอในการยื่นขอจดทะเบียน โดยในเขตต่างจังหวัดจะต้องไปขอจดทะเบียน ณ ที่ว่าการอำเภอที่สถานที่พักตั้งอยู่ โดยเกษตรกรควรเตรียมเอกสารและหลักฐาน ประกอบด้วย (1) สำเนาทะเบียนบ้านของสถานที่พัก 1 ชุด (2) หลักฐานแสดงความเป็นเจ้าของ สิทธิครอบครองที่ดินและอาคารที่แจ้งสถานที่ 1 ชุด (3) เอกสารที่แสดงรายได้หลักของผู้แจ้ง 1 ชุด และ (4) แผนที่แสดงที่ตั้งของอาคารโดยสังเขป 1 ชุด ทั้งนี้หากไม่จดทะเบียนมีความผิดฐานประกอบธุรกิจโรงแรมโดยไม่ได้รับอนุญาต ตาม พรบ. 2547 มาตรา 15 ประกอบ มาตรา 59

ภาพที่ 15 การหนุนเสริมความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์คุณภาพที่พักแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ

กิจกรรมที่ 2 ประเมินความพร้อมของเกษตรกรในการจัดการที่พักเพื่อประกอบกิจการฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ การประเมินความพร้อมนี้ได้ใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งมีเกษตรกรเข้าร่วมจำนวน 7 คน โดยแบ่งประเด็นการระดมความคิดเห็นออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านที่พัก ด้านกิจกรรม ด้านความปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการ และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามเกณฑ์คุณภาพของที่พักแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปความพร้อมของเกษตรกรในการจัดการที่พักเพื่อประกอบกิจการฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ

เกณฑ์คุณภาพ	ความพร้อมของที่พัก
ที่พัก	- ที่พักของเกษตรกรทุกคนมีความพร้อมเกี่ยวกับระบบน้ำประปาและไฟฟ้า - ที่พักบางแห่งยังมีโครงสร้างไม่มิดชิดต้องมีการต่อเติม หรือซ่อมแซม - ที่พักฟาร์มสเตย์บางแห่งยังแยกส่วนกับที่พักของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของ
กิจกรรม	ภายในชุมชนมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมได้ดังนี้ - การแต่งกายชุดชาติพันธุ์ม้ง - น้ำตก - พระธาตุ - อาหารท้องถิ่น เช่น ต้มผักกาดใส่เนื้อหมู น้ำพริกม้ง ไก่ต้มสมุนไพร ข้าวปุก ผักกาดดอง - ชมสวนองุ่น - อุทยานฯ ขุนสถาน - การเล่นเกมลูกช่วง ทั้งนี้เกษตรกรมีแผนสร้างกิจกรรมขึ้นมาใหม่ ดังนี้ - การจัดทำพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาติพันธุ์ม้ง - การสร้างบ้านม้งจำลอง - การเดินรำม้ง - ดูกวางป่า อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมมีอุปสรรค ดังนี้ - ถนนที่จะเข้าที่พักบางแห่งเกิดการชำรุด หรือยังไม่ได้ทำการสร้างเป็นถนนคอนกรีตตลอดจนมีความลาดชัน ซึ่งอาจสร้างความไม่สะดวกและยากลำบากในการเดินทางของผู้มาพักได้
ความปลอดภัย	- ที่พักบางส่วนยังขาดอุปกรณ์ปฐมพยาบาล และอุปกรณ์ป้องกันภัย - ขาดป้ายบอกทาง และป้ายเตือนต่างๆ
การบริหารจัดการ	- เส้นทางเข้าถึงที่พักยังรอการปรับปรุง และซ่อมแซมให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น - ขาดการทำแผนที่เชื่อมโยงแหล่งที่พักแบบฟาร์มสเตย์ในชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมต่างๆ - ขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ของชุมชน เช่น สื่อออนไลน์ การถ่ายภาพ และสร้างเรื่องราวที่แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น
การจัดการสิ่งแวดล้อม	- เกษตรกรสามารถสร้างการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพภายใต้การจัดการระบบเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถานได้ส่งเสริมการผลิตพืชผลทางการเกษตรในระบบ GAP ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบมาโดยตลอด - ในที่พักต้องมีการจัดการขยะและน้ำเสีย - ภายในที่พักยังขาดการดูแลภูมิทัศน์โดยรอบ และการจัดการให้เกิดความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก

[illegible]

ภาพที่ 17 การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินความพร้อมของเกษตรกรในการจัดการที่ฟักแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ และศึกษากิจกรรมสำคัญของชุมชนบ้านขุนสถานในรอบ 1 ปี

4.4) กลุ่มเกษตรกรอาชีพผู้ปลูกกาแฟในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี หนุนเสริมความรู้โดยการบรรยายเกี่ยวกับตลาดยุคใหม่ การแสดงตัวอย่างบรรจุภัณฑ์และตราสินค้ากาแฟแบบสมัยใหม่ ตลอดจนแนะนำแอปพลิเคชันที่สามารถช่วยสนับสนุนการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ Canva ในการออกแบบสื่อต่างๆ เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาเพจเฟซบุ๊กของกลุ่มเกษตรกรบ้านผาแดงลีซุ สรุปกิจกรรมได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การหนุนเสริมความรู้เกี่ยวกับตลาดยุคใหม่ โดยใช้วิธีการบรรยายในการถ่ายทอดตลาดยุคใหม่ (4E's) ซึ่งประกอบด้วย (1) Experience: สินค้าที่สร้างประสบการณ์ (2) Exchange: คຸ້ມคຳกับราคาที่จ่ายไป (3) Everywhere: เข้าถึงสินค้าและบริการได้ทุกที่-ทุกเวลา และ (4) Evangelism: การสร้างความรักดีต่อแบรนด์ รวมถึงการแสดงตัวอย่างบรรจุภัณฑ์และตราสินค้ากาแฟแบบสมัยใหม่ ตลอดจนแนะนำแอปพลิเคชัน เช่น DGTFarm และ Farmto เป็นต้น ที่สามารถช่วยสนับสนุนการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มในเชิงการค้า

กิจกรรมที่ 2 การประเมินขีดความสามารถและความคาดหวังในการผลิตกาแฟบนฐานตลาดยุคใหม่ (4E's) โดยการประเมินดังกล่าวใช้การประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือในการระดมความคิด พร้อมทั้งใช้แผนผังใยแมงมุม (Spider Diagram) ในการประเมินขีดความสามารถและความคาดหวัง ณ ปัจจุบันสำหรับการผลิตกาแฟแบบตลาดยุคใหม่ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดข้อที่ค้นพบ ดังนี้

(1) Experience: สินค้าที่สร้างประสบการณ์ จากการดำเนินกิจกรรมพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟรุ่นใหม่ประสงค์ที่จะให้ผลผลิตกาแฟของตนเองสามารถสร้างประสบการณ์ โดยเฉพาะการได้เรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิสังคมของ “กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า” โดยมีแหล่งผลิตอยู่ในป่าต้นน้ำภายใต้การผลิตแบบธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี (อินทรีย์) นอกจากนี้กลุ่มยังมีความประสงค์ที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาการคั่วเมล็ดกาแฟโดยใช้หม้อดินเผา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการผลิตของบ้านผาแดงลีซุ รวมถึงความต้องการที่จะให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงภูมิประเทศของแหล่งผลิตกาแฟที่อยู่ท่ามกลางป่าไม้และภูเขาสูง และวัฒนธรรมท้องถิ่นของพี่น้องชาติพันธุ์อาข่าผ่านภาษา ลายผ้า และเครื่องประดับ/เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

(2) Exchange: คຸ້ມคຳกับราคาที่จ่ายไป ความคຸ້ມคຳที่กลุ่มประสงค์ให้ผู้บริโภคได้รับจะอยู่ในรูปแบบของ “กาแฟเพื่อสุข” ที่ผลิตใน “ระบบเกษตรอินทรีย์” ตลอดจนการได้สนับสนุนคนรุ่นใหม่ให้กลับมาพัฒนาชุมชน เกิดการเติมเต็มความสุขของครอบครัว ไม่ทิ้งบ้านเกิด และที่สำคัญมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการคั่วกาแฟด้วยมือในหม้อดินเผา

รวมถึงการบริโภคกาแฟจากบ้านผาแดงลีซูยังเป็นการช่วยสนับสนุนให้ชาวบ้านมีการรักษาระบบนิเวศป่าไม้บนพื้นที่สูงผ่านการปลูกต้นกาแฟที่เป็นไม้ยืนต้น

(3) Everywhere: เข้าถึงสินค้าและบริการได้ทุกที่-ทุกเวลา กลุ่มคนรุ่นใหม่ได้มีการใช้สื่อออนไลน์เข้ามาช่วยในการจำหน่ายผลผลิตกาแฟ เช่น Facebook หรือ LINE เป็นต้น ควบคู่ไปกับการฝากขายตามร้านค้าในตัวเมือง และการติดต่อผ่านโทรศัพท์ ทั้งนี้กลุ่มยังมีความต้องการที่จะขยายการจำหน่ายผลผลิตผ่านสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น เช่น อินสตาแกรม ดิจิต็อก และยูทูบ เป็นต้น รวมถึงการออกบูทตามงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์

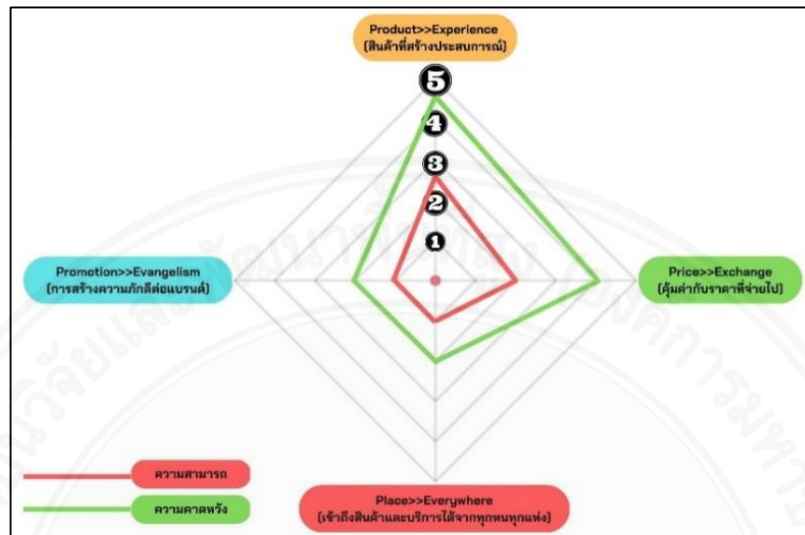
(4) Evangelism: การสร้างความรักดีต่อแบรนด์ ในปัจจุบันสมาชิกกลุ่มบางรายได้มีการแบบตราสินค้ากาแฟเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามกลุ่มยังขาดองค์ความรู้และเทคนิคในการออกแบบตราสินค้าให้ทันสมัย หรือเทคนิคการคิดเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าบนฐานวัฒนธรรมของตนเองและภูมิศาสตร์ของชุมชน ตลอดจนความต้องการที่จะได้รับมาตรฐานสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สินค้าที่ตนเองผลิต อย่างไรก็ตามเงื่อนไขที่สามารถสร้างข้อได้เปรียบคือ คนรุ่นใหม่มีความประสงค์ที่จะรวมกลุ่มกันในชุมชนเพื่อวางระบบการผลิตกาแฟตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานการปลูกและเก็บเกี่ยว วิธีการดูแลรักษาต้นกาแฟ การแปรรูป และการจำหน่ายผลผลิตกาแฟทั้งในรูปแบบค้าส่งและค้าปลีก โดยจะมีการร่วมกันพัฒนาตราสินค้าที่เป็นของกลุ่ม มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ในมิติต่างๆ ของชุมชน เช่น ชาดีพันธุ์อาข่า ลายปักผ้าพื้นเมือง ภาษา และความเป็นพื้นที่สูงที่รายล้อมไปด้วยป่าและภูเขา และที่สำคัญการผลิตในระบบที่อนุรักษ์ธรรมชาติและวิธีการแปรรูปแบบควมมือในหม้อดินยังสามารถช่วยหนุนนำให้ผู้บริโภคยึดมั่นในสินค้าได้

จากการประเมินขีดความสามารถและความคาดหวังในการผลิตกาแฟบนฐานตลาดยุคใหม่ (4E's) ณ ปัจจุบันของกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยให้สมาชิกกลุ่มฯ ร่วมกันแสดงฉันทามติระดับความสามารถแบบมาตรฐานประมาณค่าเชิงตัวเลข 5 ระดับ ได้แก่

คะแนน	ความสามารถ	ความคาดหวัง
5	มีความสามารถสูงสุด	มีความคาดหวังมากที่สุด
4	มีความสามารถสูง	มีความคาดหวังมาก
3	มีความสามารถปานกลาง	มีความคาดหวังปานกลาง
2	มีความสามารถน้อย	มีความคาดหวังน้อย
1	มีความสามารถน้อยที่สุด	มีความคาดหวังน้อยที่สุด

ผลการประเมินได้สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มมีขีดความสามารถในปัจจุบันที่จะผลิตกาแฟบนฐานตลาดยุคใหม่ในด้านการสร้างประสบการณ์จากสินค้า (Experience) อยู่ในระดับมีความสามารถปานกลาง ซึ่งเป็นระดับคะแนนของกลุ่มที่สูงที่สุดในการประเมิน รองลงมา ได้แก่ ด้านการสร้างคุณค่ากับราคาที่จ่ายไป (Exchange) อยู่ในระดับความสามารถน้อยที่สุด ในขณะที่ด้านที่มีระดับความพร้อมน้อยที่สุด ได้แก่ การเข้าถึงสินค้าและบริการได้ทุกที่-ทุกเวลา (Everywhere) และการสร้างความรักดีต่อแบรนด์ (Evangelism) ในส่วนของประเมินความคาดหวังของกลุ่มพบว่า กลุ่มมีความคาดหวังมากที่สุดที่จะ

สร้างประสบการณ์จากสินค้า และมีความคาดหวังมากในด้านการสร้างความคุ้มค่ากับราคาที่จ่ายไป และด้านการสร้างความภักดีต่อแบรนด์ ในขณะที่มีความคาดหวังในระดับน้อย คือ การเข้าถึงสินค้าและบริการได้ทุกที่-ทุกเวลา

ภาพที่ 18 ผลการประเมินขีดความสามารถและความคาดหวังในการผลิตกาแฟบนฐานตลาดยุคใหม่

ภาพที่ 19 หนุนเสริมความรู้เกี่ยวกับตลาดยุคใหม่ และการระดมความคิดเพื่อประเมินขีดความสามารถและความคาดหวังในการผลิตกาแฟบนฐานตลาดยุคใหม่

กิจกรรมที่ 3 การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อถ่ายทอดความรู้การผลิตสื่อเบื้องต้นสำหรับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรของชุมชนให้มีอัตลักษณ์ โดยสามารถจำแนกผลการดำเนินกิจกรรมออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 การออกแบบสื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตร ด้วยการถ่ายทอดเทคนิคการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตร ได้แก่ วิธีการสร้างเพจเฟซบุ๊กสำหรับการค้าออนไลน์ การเพิ่มยอดการรับผู้ให้กับผู้บริโภค (Facebook Ads) ตลอดจนกฎหมาย ข้อจำกัด และข้อควรระวังในการจำหน่ายสินค้าประเภทอาหารผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการเชื่อมโยงเพจเฟซบุ๊กเข้ากับช่องทาง การสนทนาออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก แมสเซนเจอร์ ไลน์ และติ๊กต็อก เพื่อเพิ่มช่องทางการบริการ หรือการสร้างความสะดวกสบายให้กับผู้บริโภคในกรณีที่ต้องการติดต่อหรือสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม

ส่วนที่ 2 ออกแบบผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อการจำหน่ายอย่างง่ายด้วยแอปพลิเคชันออนไลน์ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการและเทคนิคการใช้ “แอปพลิเคชันออนไลน์ Canva” เริ่มจากวิธีการสมัครใช้งาน การใช้ช่องทางในการออกแบบตราสินค้า การใช้ช่องทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการใช้ช่องทางในการออกแบบรูปโปรไฟล์ และภาพหน้าปกเพจเฟซบุ๊ก ซึ่งการใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ Canva เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถค้นหาตัวอย่างตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตรของกลุ่ม ตลอดจนการออกแบบภาพโปรไฟล์ และภาพหน้าปกเพจเฟซบุ๊กผ่านการค้นหาด้วยการใช้คำสำคัญ (Keyword) เช่น กลุ่มบ้านผาแดงลีซอ บ้านผาแดงลีซอ ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีการปลูกกาแฟ และการค้นหาตัวอย่างการออกแบบด้วย Keyword คำว่า “กาแฟ หรือ Coffee” เพื่อให้แอปพลิเคชันแสดงผลตัวอย่างการออกแบบที่หลากหลายซึ่งช่วยกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการออกแบบให้เกษตรกรกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายได้

ภาพที่ 20 การฝึกใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ Canva ในการออกแบบภาพหน้าปกเฟซบุ๊ก

ส่วนที่ 3 การวางแผนทางการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ระหว่างชุมชน เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ส่วนใหญ่ยึดการปลูกกาแฟเป็นอาชีพหลัก ตลอดจนมีคนรุ่นใหม่เริ่มแปรรูปผลผลิตกาแฟเป็นกาแฟคั่วมือ และมีการทดลองจำหน่ายให้กับลูกค้าในชุมชนและชุมชนรอบข้างจนมีผู้บริโภคจำนวนหนึ่งเริ่มให้ความสนใจ อีกทั้งเกษตรกรบางรายเริ่มให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพในบ้านเกิดของตนเอง จึงหันมาสืบทอดการปลูกกาแฟต่อจากครอบครัวและมีความประสงค์จะเรียนรู้วิธีการปลูกกาแฟตลอดห่วงโซ่คุณค่า ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนการผลิต การดำเนินการผลิต การเก็บเกี่ยว และการตลาด รวมถึงการบริหารจัดการกลุ่ม ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการวางแผนการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยการเรียนรู้จากผู้นำเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จแล้วในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ได้แก่ สถาบันวิจัยชาและกาแฟ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เพื่อยกระดับการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจกาแฟแบบครบวงจรในอนาคต

5) ประเมินการเปลี่ยนแปลงทักษะการเรียนรู้ของเกษตรกรหลังการทดสอบ

จากการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 4 แห่ง ได้แก่ ป่าแป้ ป่าเกี๊ยะใหม่ วาวี และขุนสถาน จำนวน 27 ราย ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย 27 ราย มีระดับการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยเฉพาะความเข้าใจเกี่ยวกับการทำธุรกิจเกษตร หลังจากได้รับความรู้ด้านการตลาดยุคใหม่ทำให้เกษตรกรเข้าใจถึงการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบัน ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่ดี สินค้าต้องมีคุณภาพและการให้บริการที่ประทับใจ ซึ่งเกษตรกรให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการ เนื่องจากความรู้เหล่านี้จะสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพของครัวเรือนได้ อีกทั้งยังพบว่าเกษตรกรมีความตื่นตัวในการทำกิจกรรมที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมที่ได้ลงมือทำด้วยตนเอง (Learning by Doing) และกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ทำให้เกษตรกรได้เรียนรู้ร่วมกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยการใช้สื่อแบบภาพหรือภาพเคลื่อนไหวในสถานการณ์จริงช่วยให้เกษตรกรจดจำและเข้าใจเนื้อหาต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ตามเกษตรกรให้ข้อเสนอแนะว่า สวพส. ควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้ออนไลน์สำหรับเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรบนพื้นที่สูง เนื่องจากชนิดพืชที่ สวพส. ส่งเสริมเป็นอาชีพให้กับเกษตรกรนั้นบางชนิดสามารถปลูกและเจริญเติบโตได้ดีบนพื้นที่สูง องค์ความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในยูทูบไม่เพียงพอต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร ดังนั้นในการคัดเลือกวิธีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรบนพื้นที่สูง นอกจากต้องคำนึงถึงความสอดคล้องในรูปแบบการเรียนรู้และความต้องการของเกษตรกรแล้วยังจำเป็นต้องคำนึงถึงกระบวนการที่เสริมสร้างการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การทำงานแบบมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ ควบคู่กับการเรียนรู้ทฤษฎีตามหลักวิชาการและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชนซึ่งจะทำให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงสามารถเข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องรอสอบถามจากเจ้าหน้าที่เพียงอย่างเดียว จากข้อสังเกตนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเกษตรกรต่อไป และจากการถอดบทเรียนรู้หลังการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในปีงบประมาณ พ.ศ.2565-2566 สามารถสรุปกระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงให้เป็นผู้นำเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ ดังแสดงในภาพที่ 21

ภาพที่ 21 สรุปกระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงให้เป็นผู้นำเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้

จากภาพที่ 21 สามารถอธิบายว่า

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร

กลุ่มเรียนรู้รอบด้าน เป็นผู้ที่มีความสุขรอบคอบ การเรียนรู้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ พร้อมปรับเปลี่ยนเมื่อได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมด้านการผลิต การตลาด และผลตอบแทน

กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง ประสบการณ์และการเข้าถึงความรู้จำกัด จึงมีความล่งเล ไม่กล้าตัดสินใจในเวลาอันรวดเร็ว การเรียนรู้จึงเกิดจากการเห็นตัวอย่างความสำเร็จของเกษตรกรทั้งในหรือนอกชุมชน โดยการมีระบบพี่เลี้ยงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของเกษตรกร

กลุ่มเรียนรู้เร็ว มีประสบการณ์ทำงานภายนอกชุมชน หรือทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก และมีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสาร สามารถค้นหาข้อมูลข่าวสารและความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง หรือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเครือข่ายที่มีความสนใจเดียวกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เกษตรกรกลุ่มนี้จึงเป็นผู้ที่เปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ได้ง่าย ถ้าได้กล้าเสีย และลงมือทำทันทีหลังจากได้รับความรู้

กลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ หรือผู้ที่เคยเป็นผู้นำชุมชน และประธานกลุ่มต่างๆ ทำให้มองเห็นโอกาสในการเชื่อมโยงกับแต่ละหน่วย ทั้งสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่สามารถนำความรู้มาเชื่อมโยงเป็นภาพรวมเพื่อการพัฒนาตนเองและชุมชนได้

ขั้นที่ 2 เลือกวิธีการพัฒนาตามรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร

กลุ่มเรียนรู้รอบด้าน พัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบออนไลน์และออฟไลน์ รวมทั้งสร้างกลุ่มการเรียนรู้ที่สมาชิกมีความสามารถแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชนตามหลักคิดของโรงเรียนเกษตรกร ควบคู่กับการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงในชุมชน

กลุ่มเรียนรู้เร็ว หนุนเสริมความรู้ที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเกษตร ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์สำหรับการเกษตรบนพื้นที่สูงโดยเฉพาะ

กลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย พัฒนาการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ที่เน้นการมองเห็นความสัมพันธ์ของมิติต่างๆ ส่งเสริมศักยภาพของเกษตรกรให้เป็นนักวิจัยท้องถิ่น และการเป็นแม่ข่ายการเรียนรู้ของชุมชน

ขั้นที่ 3 พัฒนาศักยภาพของเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบลงมือทำ

ขั้นที่ 4 ถอดบทเรียนการเรียนรู้ ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม หลักฐานเชิงประจักษ์ หรือการประเมินผลการเรียนรู้ (ก่อน-หลัง)

4.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงให้เป็นผู้นำเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้

จากการทดสอบเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย จะเห็นได้ว่าในสังคมหนึ่งย่อมมีกลุ่มคนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ ประสบการณ์ชีวิต และทักษะในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และ สวพส. ใช้บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) เพื่อสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (Learning Space) ให้สอดคล้องกับผู้เรียนหรือเกษตรกร จะทำให้กระบวนการพัฒนาผู้นำเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงมีความแม่นยำมากขึ้น หากวิเคราะห์ตามองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา

สังคมแห่งการเรียนรู้ของ กุลธร เลิศสุริยกุล (2548) สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ได้ดังนี้

- 1) **บุคคลแห่งการเรียนรู้** พัฒนาทักษะของเกษตรกรตามความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ของเกษตรกรโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบลงมือทำ จะทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และจดจำเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพหรือตนเอง ซึ่งนอกจากทักษะในการประกอบอาชีพแล้วการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะในการแก้ไขปัญหา ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม และทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นต้น จะเป็นภูมิคุ้มกันให้เกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ อย่างไรก็ตามเกษตรกรจำเป็นต้องมีความใฝ่รู้ สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเป็นบุคคลที่ชอบเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุด้วยรูปแบบที่หลากหลายเพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ การเรียนรู้สิ่งเดิมในมุมมองใหม่ สู่การพัฒนาตนเองและชุมชน
- 2) **แหล่งการเรียนรู้** พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชนเพื่อสร้างต้นแบบความสำเร็จสำหรับเกษตรกรที่มีรูปแบบการเรียนรู้จากตัวอย่าง และเกษตรกรรายใหม่ที่กำลังเข้ามาเรียนรู้ระบบเกษตรประณีต หรือเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามแนวทางโครงการหลวง โดยกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรคิดเป็น ทำเป็น ช่วยกันคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจร่วมกันตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงภายในแปลง ซึ่งเกษตรกรจะได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน โดยมีนักพัฒนาทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง จนทำให้เกิดความร่วมมือและได้รับความเชื่อถือจากเกษตรกร
- 3) **องค์ความรู้** (1) พัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้ด้านการผลิตพืชและเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูง โดยใช้ภาพหรือภาพเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์จริง เพื่อให้เกษตรกรสามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย (2) พัฒนาระบบการจัดหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆ ทั้งของ สวพส. และหน่วยงานภายนอก จัดเป็นหมวดหมู่ความรู้ที่ทำให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆ (3) สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือหลักสูตรการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน เช่น องค์ความรู้ด้านการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ช่องทางการตลาดออนไลน์ แนวโน้มทางการตลาดสินค้าเกษตร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ข้อกำหนดที่เกษตรกรควรรู้ และเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ เป็นต้น
- 4) **การจัดการความรู้** (1) จัดการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมบทบาทของเกษตรกรให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการปฏิบัติจริงหรือการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างความรู้ในการพัฒนาอาชีพ (2) พัฒนาวิธีการเข้าถึงความรู้ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (3) สำหรับชุมชนที่อยู่ห่างไกล มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ครอบคลุม การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ การสร้างระบบพี่เลี้ยงในชุมชน หรือแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการเข้าถึงความรู้และรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอกของเกษตรกรที่มีรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้านและเรียนรู้จากตัวอย่าง (4) การพัฒนาทักษะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่มีรูปแบบการเรียนรู้เร็วและแบบเชื่อมโยงเพื่อยกระดับสู่การเป็นแม่ข่ายการเรียนรู้บนพื้นที่สูง รวมทั้ง (5) การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ จะช่วยเปิดโอกาสให้เกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเข้าถึงความรู้ได้กว้างขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงของ สวพส. โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้โครงการหลวง ผลการวิจัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการติดตามให้คำแนะนำในระดับแปลงอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรผู้นำสามารถผลิตอาหารที่เพียงพอสำหรับครัวเรือนและมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนในรอบ 10 ปี เพิ่มขึ้นจาก 1,606 บาท เป็น 3,217 บาท รวมทั้งได้สร้างผู้นำเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในการจัดการ ผลผลิตและการตลาด แม้ว่าผลสำเร็จของการส่งเสริมอาชีพจะช่วยยกระดับรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร เป้าหมายร้อยละ 30 ให้พ้นจากเส้นความยากจนแต่ยังคงมีครัวเรือนเกษตรกรที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการ ส่งเสริมอาชีพกับ สวพส. และจัดอยู่ในกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดของประเทศ (Bottom 40) สวพส. จึงมุ่งเน้นการขยายผลจากเกษตรกรผู้นำที่ประสบผลสำเร็จในการปรับเปลี่ยนระบบเกษตรให้เป็น อาชีพที่มั่นคงไปยังครัวเรือนยากจนเป้าหมายอีกร้อยละ 70 โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง พึ่งตนได้ และก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 44 แห่ง มีจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้เป็นผู้นำเกษตรกรรวมทั้งสิ้น 1,044 ราย และ ได้รับการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรให้สามารถจัดการผลผลิตและการตลาด จำนวน 103 กลุ่ม ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2565 ได้ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของผู้นำเกษตรกร จำนวน 139 ราย 10 ชาติพันธุ์ ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 31 แห่ง ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รูปแบบการเรียนรู้ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในโครงการ พัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ดังนั้น ในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 จึงจำเป็นต้องดำเนินการต่อเนื่องเพื่อ ทดสอบกระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่สอดคล้องกับ รูปแบบการเรียนรู้ ผลการดำเนินงานวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สสำรวจสถานการณ์ ความคาดหวัง และรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 27 ราย ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 4 แห่ง ได้แก่ ป่าแป๋ 7 ราย ป่าเกี๊ยะใหม่ 10 ราย วาวี 5 ราย และขุนสถาน 5 ราย

(1) กลุ่มเกษตรกรคนเมืองและกะเหรี่ยงผู้ปลูกผักอินทรีย์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ ร้อยละ 71 พร้อมปรับเปลี่ยนเมื่อเห็นตัวอย่างความสำเร็จ เริ่มต้นเรียนรู้จากการ สอบถามคนใกล้ชิด ชอบการศึกษาดูงานที่ได้เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบ แล้วนำมาปรับใช้ให้เข้ากับพื้นที่ เกษตรของตน การมีระบบพี่เลี้ยงเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการ เพิ่มขีดความสามารถของตนเองในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริงในชุมชน

(2) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ป่าเกี๊ยะใหม่ ร้อยละ 70 มีรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้าน ชอบหาความรู้ด้วยตนเอง จากการ สอบถามผู้รู้ เครือข่ายผู้ปลูกไม้ผล และอินเทอร์เน็ต หลังจากได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนทั้งการผลิต การตลาด และผลตอบแทน จึงตัดสินใจปรับเปลี่ยนระบบเกษตร ส่วนอีกร้อยละ 30 เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ชอบการ เรียนรู้จากตัวอย่าง เกษตรกรมีความต้องการในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้นำการผลิตสินค้าเกษตร มูลค่าสูงและการตลาดยุคใหม่

(3) กลุ่มเกษตรกรมั่งในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน มีรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลรอบด้านและเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ค้นคว้าหาความรู้อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อสังคมออนไลน์และกลุ่มเครือข่าย ให้ความสนใจในการต่อยอดธุรกิจเกษตรของครอบครัวด้วยการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์

(4) กลุ่มเกษตรกรอาชีพผู้ปลูกกาแฟในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี มีทักษะการเรียนรู้เร็วและมีพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร ชอบเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการเข้าร่วมเครือข่ายออนไลน์ คู่มือวีดีโอในยูทูบและสอบถามความรู้เพิ่มเติมจากผู้มีประสบการณ์ ให้ความสนใจในการใช้สื่อสังคมออนไลน์สร้างการรับรู้ให้กับกลุ่มลูกค้าและการพัฒนาตราสินค้าชุมชน

2. ออกแบบกิจกรรมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้

(1) กลุ่มเกษตรกรคนเมืองและกะเหรี่ยงผู้ปลูกผักอินทรีย์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ภายใต้กิจกรรมโรงเรียนเกษตรกร 5 หลักสูตรย่อย ได้แก่ หลักสูตร 1 เทคนิคการเตรียมพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์แบบลดต้นทุนแรงงาน หลักสูตร 2 การเตรียมวัสดุเพาะกล้าและวิธีการเพาะปลูกในแต่ละช่วงฤดูกาล หลักสูตร 3 การดูแลรักษา ป้องกัน กำจัด และการใช้ชีวภัณฑ์อย่างถูกวิธี หลักสูตร 4 การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวในแต่ละช่วงฤดูกาล และ หลักสูตร 5 ความเข้าใจในการทำธุรกิจเกษตร ที่เกษตรกรและผู้สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ ควบคู่กับการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงในชุมชนและวิทยากรท้องถิ่น

(2) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าเกี๊ยะใหม่ ให้ความรู้ด้านการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง การจัดการตลาด และพัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยการรวมกลุ่มขนาดเล็กสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้บนพื้นที่สูง ถอดองค์ความรู้ผู้นำเกษตรกรด้านการผลิตและการตลาดมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อนำไปพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

(3) กลุ่มเกษตรกรมั่งในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน เสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์เชิงสุขภาพ เกณฑ์คุณภาพที่พักแบบฟาร์มสเตย์ ข้อเหมือนและข้อแตกต่างระหว่างโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ การประเมินความพร้อมและระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มั่ง โดยการศึกษากิจกรรมสำคัญของชุมชนในรอบปี ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปพัฒนาช่องทางการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์

(4) กลุ่มเกษตรกรอาชีพผู้ปลูกกาแฟในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี ให้ความรู้ด้านการตลาดยุคใหม่ แนะนำแอปพลิเคชันที่ช่วยสนับสนุนการออกแบบ เพิ่มช่องทางการตลาด และสร้างการรับรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ DGT Farm Farmto Canva Facebook และ Tiktok

3. ประเมินการเปลี่ยนแปลงทักษะการเรียนรู้ของเกษตรกรหลังการทดสอบ พบว่า เกษตรกรนาร่อง 27 ราย มีระดับการรับรู้ที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ โดยเฉพาะความเข้าใจเกี่ยวกับการทำธุรกิจเกษตร จากการให้ความรู้ด้านการตลาดยุคใหม่ทำให้เกษตรกรเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบัน ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่ดี สินค้าต้องมีคุณภาพและการให้บริการที่ประทับใจ ซึ่งเกษตรกรให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการ เนื่องจากความรู้เหล่านี้จะสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพของครัวเรือนได้ อีกทั้งยังพบว่าเกษตรกรมีความตื่นตัวในการทำกิจกรรมที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมที่ได้ลงมือทำด้วยตนเอง และกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้การใช้สื่อนี้จะช่วยทำให้เกษตรกรเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ดังนั้นการพัฒนาการเรียนรู้ของเกษตรกร จึงควรคำนึงถึงกระบวนการที่เสริมการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ การทำงานแบบมีส่วนร่วม และการคิดวิเคราะห์ ควบคู่กับ

การเรียนรู้ทฤษฎีตามหลักวิชาการและการพัฒนารูปแบบสื่อให้เข้าใจง่าย จากข้อสังเกตนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรต่อไป

4. สรุปกระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรมี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย **ขั้นที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร** ได้แก่ กลุ่มเรียนรู้รอบด้าน กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง กลุ่มเรียนรู้เร็ว และกลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย **ขั้นที่ 2 เลือกรูปแบบการพัฒนาตามรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร** ดังนี้ กลุ่มเรียนรู้รอบด้าน พัฒนาวิธีการเข้าถึงความรู้แบบออนไลน์และออฟไลน์ สร้างกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มเรียนรู้จากตัวอย่าง พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามหลักคิดโรงเรียนเกษตรกรและระบบพี่เลี้ยง กลุ่มเรียนรู้เร็ว หนุนเสริมความรู้ที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเกษตร ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้บนพื้นที่สูง และ กลุ่มเชื่อมโยงเครือข่าย พัฒนาการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ที่เน้นการมองเห็นความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ สู่การเป็นนักวิจัยท้องถิ่นและแม่ข่ายการเรียนรู้บนพื้นที่สูง **ขั้นที่ 3 พัฒนาศักยภาพของเกษตรกร** ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบลงมือทำ และ **ขั้นที่ 4 ถอดบทเรียนการเรียนรู้** ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม หลักฐานเชิงประจักษ์ หรือ ประเมินผลการเรียนรู้ (ก่อน-หลัง)

5. ผลผลิตของงานวิจัยหลังเสร็จสิ้นโครงการ (1) กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงให้เป็นผู้นำเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ จำนวน 1 นวัตกรรม และ (2) การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อการเรียนรู้ด้านการผลิตและการตลาดพืชบนพื้นที่สูง จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ป่าแป๋ จำนวน 1 กลุ่ม และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าเกี๊ยะใหม่ จำนวน 3 กลุ่ม ในพื้นที่ 3 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านน้ำรุ บ้านป่าเกี๊ยะใหม่ และบ้านบวกควาย หลังเสร็จสิ้นโครงการนักพัฒนาสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนเพื่อกำหนดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ ทำให้เกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงมีความรู้ในการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและรองรับการเปลี่ยนแปลงได้

6. แผนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในปีงบประมาณ พ.ศ.2567 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ การใช้ประโยชน์ทางวิชาการ นำผลงานวิจัยที่ได้ในปี พ.ศ.2566 ไปใช้ต่อยอดงานวิจัยในการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรบนพื้นที่สูงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในปี พ.ศ.2567 และการเผยแพร่บทความออนไลน์เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สนใจผ่านเว็บไซต์ของ สวพส. หรือนำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง และ การใช้ประโยชน์ด้านสังคม/ชุมชนและพื้นที่ โดยการขับเคลื่อนการนำกระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 4 แห่ง ได้แก่ (1) พื้นที่เดิมเพื่อเพิ่มสมรรถนะของเกษตรกรรายเดิมและขยายผลสู่เกษตรกรรายใหม่ จำนวน 3 พื้นที่ ได้แก่ ป่าแป๋ ป่าเกี๊ยะใหม่ วาวี และ (2) พื้นที่ใหม่เพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ห้วยฮะ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน